

257250

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GELLÉRI
SZOMJAS
INASOK

OSZK

*Mikes Lajos
emlékének*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GELLÉRI ANDOR ENDRE

SZOMJAS INASOK

ELBESZÉLÉSEK

1933

NYUGAT-KIADÁS

Jeleni László

emlék

(R 2)

257250

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
N	Növedéknapló
1953 év	10.500 SZ

R
1965

A SZÁLLITÓKNÁL

Munka nélkül voltam; egy parkba vetettem magam, ahol álmosan figyeltem a zöld szín játékát a gyepen és a fákon. Mikor tizenegyet harangoztak: igen csinos kisasszony ment keresztül a sétányon, gyöngéden rezzenő mellett: egész részen néztem utána... de a nő lebukott a park túlsó felén, mint a Nap; s bennem megint elsötétedett minden. Ebből a borúból egy trappolva vágató stráfkocsi riasztott föl; ragyogó aranybarna ló verte rúdja mellett nagy patáit a flassterhez; a kocsis ingujjban, mintha azzal füttyülne, folyton az ostorát suhogtatta; körülötte, az ülésbe fogódzva, kiabáló, heccelődő, borral-sörrel szerető transzporánsok álltak.

A fák felé ügettek, majd a járda mellé simultak kocsijukkal és az egyikük ráállt a szerszámok tetejére, látcsövet emelt a szeme elé, mintha a tengert nézné... — Ki akar két pengőt keresni? — kiáltotta és én mint valami zöld börtönből, kiugrottam a parkból, s fölhoppantam a stráfkocsira. Alig egyenesedtem föl, aki kiabált, odajött hozzám s belémnevetett derüsen: — Itt van döfi... előbb egyél, hogy el ne dülj... aztán kapsz két pengőt... két órai... trógerolás...

— Régóta luftolsz? — kérdezte vidáman a másik és az ő hangját épúgy széttördelte a robogó kocsí, mint a társáét. Én meg elfelejtve néhány keserves hetemet, teleszájjal csámcsogtam: — Hat... hete...

Egy márványlépcsős házban kellett az első emeletre felhúzni a pénzszekrényt; bár adtam az okosat, magam is bámultam, amint a nehéz szekrény szépen lecsúszott a talpazatáról, majd mint-ha csak tíz kiló volna, röptiben ide-oda gurították két vasvalcnin, egész a lépcsőig. Talán öt percig tartott. S mintha viisszaszállt volna minden erőm, mikor a vakító fehér lépcsőkön, mint az emberlovak, odafogva a vaskos faszánkó elé, hatalmas „Hórukk!“ ordítással megindultunk fölfelé a pénzszekrénnyel. A szánkó oldalán a vasgyűrűk keservesen nyikorogtak a beléjük fűzött kötél húzásától; az előbb még vidám banda fújt, verejtékezett s pillanatok alatt vérvörös lett velem együtt. De odafönn, ahol ennivaló szobacica csipogott, majd egy pakompartos, francia kinézésű titkár mutatta az utat... s hetykén beljebb görgetve a kasszát: egy napfényszínű méltóságos asszony fogadott és goblének, metszett tükrök, amibe viisszalátszott gögös lépdelésünk s a komótosan arrébb guruló pénzszekrény... odafönn, úgy beleszerettem ebbe a szakmába, hogy mikor viisszakozva ügettünk a standkocsmájuk felé: megfogtam a nagybajuszú Józsi bácsi kezét:

— Nem maradhatnék? — és belenéztem a szemébe.

A többiek is hallották s úgy bámultak a levegőbe, mintha oda lenne írva a válasz, aztán ajkbiggyesztve rángatni kezdték húsos vállaikat. rámtusáltak, nem jól megy, nekünk is alig van mit enni... majd hirtelen a tenyerembe csaptak...

S azóta itt vagyok köztük: ülök, ha nincs munka egy-egy krigli sör habfellege mögött; vagy nézem, amint a magasan fekvő ablakban le-föl tűnnek a test nélkül beszélő fejek. Ha munka van: nyújtózom, ásítok s rákászálódok a kocsira; épolyan hányavetin fütyülöm végig az utcát s rázom kihízott testem, mint ők. A kislányoknak odakiáltjuk a disznóságokat s tovább porzunk. A Szepi köztünk a legerősebb; minden reggel súlyt emel; s mi hatan: mukkanás nélkül megraknánk vagy harminc diáksapkást.

Ha elvágatunk egy-egy park mellett: én állok föl a szerszámokra és bekiáltok a munkanélkülieknek: — Gyertek... s ha olyan bújik elő, aki nagyon sovány vagy betegképű... máris visszaintem: — Nem hullák kellenek, öcskös... — s amint futunk aranybarna, kihízott Sári lovunkkal, látom, hogyan görnyed össze, akit otthagytam, milyen lassan szedi a lábát, még talán sír is.

Ezek meg direkt énrám bízzák az ilyesmit; megemlékeztetnek a cudar időkre.

Gyakran fölöntünk a garatra; tegnap este is a sárgahajú Tercsi, meg a szinte vereshajú Giza, ez a két utcatyúk volt velünk. Nagyon forró este volt; sok sört ittunk, arra meg paprikás bort. Józsi bácsi erővel az asztalunk alá küldte a nagy-pucrú harmonikást, onnan sipoltatott vele, ő meg derékon kapva a vöröshajú cundrát, úgy táncolt az asztalon, mintha nem lenne már ötvenéves.

Ez a két nő alaposan legyöngített minket a szállodában; ma reggel ólomképpel ültünk és csak nyeltük a szódabikarbonát, meg az erős paprikát. Egyedül Józsi bácsi nézegette büszkén az asztalt, még meg is simította a tánc helyét.

Kánikulaidő szállt; minden tele lett nagy dongókkal; nem bántuk, hogy a lábunk alatt föllocsolt padló hűsöl és hogy a kocsmáros Bodri kutyája kézről-kézre jár megharapdálni lusta ujjaink végét.

Szepe ültében elaludt és belehorkolt a Napba; mi is hol kinyitottuk, hol még jobban lecsuktuk a szemünket.

A nagy csöndességben megszólalt a telefon. A kocsmáros odaint nékem a hosszú pipájával; mindig engem hív, mert hát okosabb képű és szájú vagyok, mint a többiek. Nem valami nagy kedvvel megyek és sóhajtvá-fújva fülemhez veszem a kagylót:

— Halló, — dünnyögöm, — kezeit csókolom, nagyságos asszony... parancsol... hányast tetszett mondani?... hetes számú a kassza... Trefort-utca 7, második emelet három alá... fölírtam kérem... egy órán belül ott leszünk... meglesz egy óra alatt... ha nem tetszik alkudni, az utolsó ára: ötven pengő... nagy munka ám... teljes felelősséggel... igen, ott leszünk... kezeit csókolom...

Bent mennydörgőn össze csapom a kezem: Fránci, a kocsit hozd... nyújtóznak... s a kocsin ingadozva, lassan tanakodnak, hány kisegítőt vegyünk fel a parkból?

— Kettő, elég lesz hátra.

Ásítva haladunk át az utcákon. Minden tagunkban nagy a lustaság; a derekunk nehéz kő; ki akar szakadni belőlünk; az ingünket egészen kigomboljuk, olyan nagy a hőség. Legjobb lenne aludni, nem pedig dolgozni. De ha az ötven pengőből leadunk négyet a segítőknak: marad annyi, hogy két-három napra elég lesz hatunknak.

— Betonos a kassza? — kérdi hirtelen Józsi bácsi és én megkaparom a fejem: — Azt bizony elfelejtettem megkérdezni.

— Mert ha betonos, akkor hat segítőt is vehetsz, nem kettőt. A pénznek meg fuccs!

Majd meglátjuk. S intek, mint nékem is egykor: öten futnak felénk lelkendezve. Izgatottan kínálgóznak... melyiket válasszam... ez a kis

köpcös jöjjön, jó marka van... és még kit... ez a nyurga jobb fiúnak látszik, de sovány... na, jöjjön...

A kis köpcöst Palinak hívják; mingyárt cigarettát kér előlegül, s belekezd a disznókodásba, meg a káromkodásba. Nagyon tetszik mindenkinek. Ez a nyurga azonban vékony nyakával csak néz maga elé hunyorítva s a haját szétfújja a szél. Olyan képet vág, mintha autón ülne és élvezné a szél simítását. Jobb fiú, — gondolom, — hadd jusson neki egy kis pénz... de mikor leszállunk a Trefort-utcában és a zsebébe nyúlva nikkeleretű pápaszemet tesz föl: gondolom a többiek elzavarják, mert nagyon is finom a kinézése. Azonban szólni se kell neki, fogja a nehéz stulnikat, rögtön ott van a szánkónál, megtesz mindent szóltanul, nem úgy, mint a kis köpcös. Már örülök, hogy őt vettem föl.

— Ezek ketten hátul maradnak, — mondja Józsi bácsi és megkongatja a szekrény vasfalát, — betonos, no látod... Maga, Izsák, vagy hogy is hívják, — fordul megint hozzájuk, — veszi a vaspeijszert és vissza nem engedi csúszni a szekrényt, még ha bele is szakad. Te meg, Palkó, oldalt nyomod, de... keservesen.

Nagyon nehéz a kassza. S nagyon szűk a lépcső; a vasrácsokból kiállnak még a kovácsolt virágdíszek is. Aztán minden emeleten van egy nagy kanyar.

Odaállunk a kötél végéhez. Hó-rukk!

Meg se moccan. Megértően összesandítunk: jó lusták vagyunk, még nem ébredt föl a muszkl-link.

— A mindenit . . . hóóó-rukk . . . máris két lépcsőt csusszant . . . s most magunkba mindig hórukkokat kiáltva, görcsösen fogjuk tenyerünk közé a kötelet: húzzuk, hogy a nyakunk megduzzad.

Amint a húzás vérpirosságán átnézek: a kis köpcöst nem látom, az lent lazsál, de a nyurga legény szemüvegén átfolyik a veríték, a szája nyitva van, mint egy kapu, liheg az öcskös, s majd beleroppan, amint a szekrényt fölfelé nyomja a vasrúddal.

— Ez se kófic, — lihegi Józsi bácsi s megrázza ősz fejét: mintha kisebb zápor szakadna az arcából, úgy szóródik a verítéke. Az én ingem is kicsúszott a nadrágból és fölülről húsen fújja húsomat a huzat. Fráncinak ki van görbülve a hasa és két rossz fogát kirakja az állára. Az orra beleremeg az erőlködésbe. Máskor tízszer ennyit tudnék cipelni, de ez a buta éjjel, meg az a vacak szőke sztriga kiszíttá az erőm . . . meg a többiekét is . . . mintha csak a csupasz csontom húzna, az izmom meg nyüggént lötyögne.

Szerencsére elérjük az első emelet pihenőjét. Csupa jézuskrisztus dörög, köpködünk, ingünkbe töröljük lóhússzínre főtt arcunkat; a hurutos Szepi fuldokolva rá akar gyujtani, de Józsi bácsi leüti a földszintre az egész cigarettagyárát: —

Majd ha megvagyunk, — fújja — olyan sok a peislid?

A kis köpcös Pali nekidől a korlátnak, átköp a kassza fölött a falra, s azt mondja: — Az istenlt...

A nyurga szüntelenül a szemüvegét pucolja; beleemeli a napfénybe, rálehel, s egy szót se szólna, ha nem kérdezném: Ugy-e, nehéz? ... — Bólint: — Bizony...

Újra nekiindulunk. Már az is baj, hogy a pihenő linoleummal van borítva s azon csúszunk a sarkainkkal, mint a jégen. Nagy kinnal érjük el a második emelet első lépcsőjét. Kevés bizony ezért ötven pengő. S a legjobb volna alaposan megpihenni, vagy még emberért menni. Egy emelet — az semmi. De a másodikon dupla súlyt nyer minden. De nem illik már hátrálni, ha belekezdünk nyolcan. Egyikünk se nyitja föl a száját. Férfiszokás: húzni, még ha nem bírjuk is ... de mégis fölhúzni.

Én úgy összenőttem ezekkel a druszákkal, hogy biztosan tudom, ha nekem nehéz, ha én nem bírom: akkor egyikük se bírja. S ezért alaposan meghökkenek a második emeleti kanyarban. Húzom, majdnem kiáltva, de a lépcsők élén meg-megcsúszik a lábam, s alig kapok új talajt a talpam alá. S a kassza megáll makacsul és egy fokot rögtön visszacsúszik.

— Józsi bácsi, — fújom, — hát fogja meg.

— Fogom! — s olyan bíboros, mint még soha.

Az a cudar két nő, meg az a sok bor tegnap éjjel. Itt vagyunk a pácban.

— Hát húzd meg! — bödül el Fránci is.

— Hó-rukk! — dörghi a mélyhangú Szepi s fölágaskodik a behemót, szinte lábhegyen van, mintha ki akarná tépni magát a földből... de remegve viasszasüllyed anélkül, hogy a kassza megmoccanna. Pedig épp a lengő félkörben vagyunk; a pénzszekrény hátsója a levegőben, visszabillenésre készen és még ha azok el is ugranak: ha visszafut, keresztültöri a lépcsőt.

Állunk vérvörösen, nehéz lélekzetünk száll s úgy tűnik, a kassza lassan kiemeli helyéből a derekunkat, meg a karjainkat. Az én kezemben már csúszott egy darabot a kötél s a szánkó ide-oda cicáz.

Hátranézünk. Nem bírjuk soká. A nyurga legény lihegve küzködik: a vállán fekszik a vasrúd, a szája elferdült, néha berogy, de újra föl-emelkedik a szekrénnyel együtt.

Mi lesz itt? — gondolom s behúnyom a szemem. — Hórukk! — kiáltom, — hórukk... embe... rek!

De elrémülve látom, hogy a köpcös Pali gyorsan kibukkan alulról, s mint egy csöpp fiú, rádől a síma korlátra és azon csúszik lefelé.

— Két pengőért nem döglök meg! — kiáltja vissza... s már eltűnt.

Nincs erőm, hogy utána kiáltsam: mocsok gazember.

De a szőke fiú belesüketülve a harcba, csak áll, most lenyomja a szekrény a peijszerrel együtt, de mint a fuldokló, megint fölmerül, ránknéz üvegszemmel: — hát — hörgi — hát...

Nem hagyhatjuk, még ha belehalunk is. Inkább segítségért kiáltok, jöjjön az egész ház, de gyorsan. Hanem a nagy kiáltásból valami fuladt szűkülés lesz: mintha csak kisgyerek nyögne a torkomból. Annak ott hátul vége. S ez a hús mázsa körösztlűfürja az emeletet és mi is lezuhanunk.

Először mintha egy fölfújt fehér ing lépdelne fölfelé; ezt a fehér inget nagy pocak nyomja ki; most már látom kurta lábait is, amint szuszogva emelgeti fokról fokra. Mellette kiszőkül egy vékony cselédke arca, karján zöltséges cekkerrel. A kövér ráncpislog, megtorpan, ahelyett, hogy máris itt lenne. Úgy rákiáltok, mintha száz pengőt adtam volna neki: — Segítsen, mert magukra csúszik... mire ki nem esve lassúságából, lehántja a lüszterkabátját, sodor egyet a bajsán, s mint egy gombóc, odagurul a szemüveges mellé. Az nyögve átengedi a húsos vállra a vasrúdat s karfogással ő is nekifekszik. A nagyhasú is kezd kipirulni, lihegni, meg van ő is rettenve, mikor minden billen. Mi meg, szinte a lépcsőkre feködve, utoljára! meghúzzuk a szánkót.

Csikorogva megmozdul. Mintha leolvadt volna róla az a nagy súly, engedelmesen kullog utánunk lépcsőről lépcsőre. Mikor a pihenőn va-

gyunk: ráülünk mindnyájan a szekrény szélére. Arcunkból dől a víz, s néha belenézünk véresre mart tenyerünkbe. Ülünk s nem bánnánk, ha így ránkesteledne... A kis ostoba cseléd kitátja locsogós száját: — Ha a Frey úr nem segített volna, mi lett volna magukkal... az ám...

— Ühüm — mondja szuszogva Frey, s a lüszterkabátját húzza, abból meg hosszú virzsiniát vesz elő —, többen is jöhettek volna.

S Frey is elvonul nagy bögyösen, a vékony cselédlánnyal. Minket becsmérel, hallom, és a lány visszacsipog neki hízelkedve.

Aztán fényes szobákon gurul át a kassza. Mint-ha álomban tologatnánk, attól félve, hogy hirtelen leszakadunk.

S végre megvan az ötven pengő. Még alkudni is akart a nagysága.

Egyik kezemben szorítom a pénzt, a másikkal meg bágyadtan fogom a szánkó vasgyűrűjét. Úgy cipeljük lefelé, mint a nagy bogarat. A nyurga, mintha két puskát vinne a vállán: a két vasgörgőt.

Idekinn egész néptelen az utca. Ebédelnek mindenütt. Egyedüli úr a fény, ez főzi-süti a házakat, mintha estére meg akarná enni. Sári nyihhizve fölnyerít a rúd mellett s a levegőbe rúg.

— Hőha — kiáltom fáradtan —, hőha.

A nyurga fiú szótlanul fölül a kocsira, s ol-

dalt lelógatja a lábát. A vállán kék meg piros csíkok látszanak; a vaspejszer nyomta bele. Sári trappol velünk, Fránci kezéből majd kiesik az istráng. Nem suhintgat, mint máskor, inkább igyekszik minél kisebbre összehúzódní, hogy ezzel is megtámassza fáradt tagjait. Az ingem, a nadrágom tiszta veríték, s mintha tócsa lenne a cipőmben. Ez a kocsi kirázza a lelkünket, mire a kocsmáig érünk.

A park előtt megállunk; ötpengőst mutatok föl és ők rábólintanak: megérdemli... de a nyurga fiú meg se moccan, csak csüngeti a lábait. Le van húnýva a szeme, talán elszundított.

— Elvigyük a kocsmáig? — kérdem.

— Aztán: — Józsi bácsi, derék fiú ez, s ha egy kicsit kihízlalnánk...

De ép most fölriad, s meglátva a parkot, már le is ugrik. Zavartan ránknéz.

Hirtelen odanyujtom a pénzét s hallom: köszönöm, köszönöm... Fránci a Sárira csap... odébb ügetünk...

S megint itt ülünk a zöldabroszú asztaloknál. Majdnem nyögünk a fáradtságtól.

Gusztí pincér parancs nélkül hozza a habos söröket; Józsi bácsi pörköltet rendel.

— Muszáj zabálni — mondja elkeseredetten —, muszáj... — Iszom a sörömet; belebámulok álmosan napfényes levébe...

Köröttem lassan az asztalra hajlanak a fejek;

elalszanak világos nappal. Az üres söröspoharak elhagyottan bóbiskolnak az asztalon.

A falon lógó tükörből visszalátszik az egész alvó társaság: kicsit kihúzom magam és fáradtan belenézek.

Sári nyeríteni kezd az utcán; meg kell itatni. A konyhában kölcsönkérek egy vödröt és a rúd-nak dőlve, nézem a ló kinyílt száját, sárga fogait és habzsoló nyelvét. Mennyit iszik.

— Gusztj — kiáltok be az ablakon —, hozzál ki egy kriglivel.

És iszok, a lóval együtt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZOMJAS INASOK

Hárman vagyunk a műhelyben inasok — Lajos, Zsiga meg én. Egész nap pöfög a hasas benzinmotor; az esztergakések alatt tiszta rézáru forog: aranypor födi tőle szerszámjainkat. Félórás ebédidő van: se enni, se pihenni nem elég. S olajíz szállong a levegőben és olajos a kezünk is: ha megfogjuk a kenyeret — bepiszkolódik ujjainktól. Hárman vagyunk inasok: három sovány gebe. Sehova nem járunk egész héten; nyár van — nincs tanonciskola, ahonnan el lehetne lógni az ingyenuszodába. Csak ez a sok rézmunka van, reggel héttől este tízig.

Hanem megbeszéljük egyik szombaton, egyik pillanatról a másikra, hogy végre elmegyünk mi is túrára, valamelyik hegységbe. Visszük majd a Flokit is, megfürösztjük a kutyust az útbaeső pataokban. Viszünk azonkívül egy öreg cserkészbotra tűzött zöld zászlót; élelmet és vizet.

Másnap hatkor jókedvűen figyeljük, hogyan kopognak öreg cipőink az alvó kövezeten — a fejünk fölött leng a zászló. Floki meg-megszagol örömében minden kis kavicsot. Aztán villamosra

szállunk vele s kizakatozunk a végállomásig. S megyünk: hol magasra kapaszkodva, hol leereszkedve a völgybe. Meglepődve látjuk, hogy arra minden darab földnek más színe van: az egyik rozsdabarna, a másik sárgával leöntött zöld, messzebb kék bársony a tábla, s az egész legjobban hasonlítható egy üvegtenger merevvé fagyott hullámaihoz. Ritkán szólunk; tudjuk, hogy három kis inas vagyunk, akik kiléptünk a zöldbe s ismerjük a turistajelszót: ne kiabálj, ne szórd el a papírt. De nevetni kell a kis Flokin: minden pacsirtának utána fut s fejét fölvetve ugat a szálló, nagy hollók után. Majd erdőbe érünk: mint öreg ezüsből való göröngyös rudak, úgy fognak körül a fák törzsei; és lepkék keringenek a törzsek körül — kék, sárga színben. Elsiklik lábunk előtt a sikló és ránknéz. Aztán kis béka ugrál zölden, viccesen. S a sok üvegszínű falevélárnyék — mintha álomszellő fújná: táncot jár talpunk alatt. Fönt, az átvilágított levelek között zúg el az igazi égi szél: itt lent forró a levegő s tele van gombaszaggal. Hátha még gyöngyszemű őzzel találkozánk, vagy kétlábra álló nyúllal. Vagy egy igazi vadással, aki a fatörzsnek dülve leszedi az égről a vijjogó héjját.

Kicsit elszédülünk az erdő szépségétől; milyen jó lenne itt élni; és hát miért nem jöttünk ki mink idáig is. Arcom forró; a mellem mintha gőz töltene, a szívem ver belül mint a csengő. Micsoda vasárnap ez a bűdös műhely után. S

megyünk mint a megőrült vándor: nincs előttünk határ, csak utak vannak, szabad, szép utak, rájuk lépünk és magukkal ragadnak. A nap már gyújtja a vérünk; Floki nyelve lóg és a szeme huncutul csillog. Így megyünk órákig s egyszer csak benn vagyunk a déli, égő fényben — minden izzik körülöttünk — mintha nesztelen égne a levegő. Fehér lángok lobognak földtől az égig. Mi meg, a kis inasok sülünk, főlünk az alján. Kihúzzuk fehér vizesüvegeinket s a gégénk zörög a nagy ivásban. Aztán háromból összeadjuk a kis Floki kortyait, tyű, hogy nyeli a dögöcske, majd belefűl az orra a papírpohárba. S a nagy boldogság után elfog minket a fáradtság; hogy élénküljünk, Zsiga viccet mesél a Marcsákról, a cigányokról, meg a Mórickeról. De aztán bereked a torka, inkább hallgat. S valamennyiünknek izzik a szája, a meleg porlasztja csontjainkat s érezzük: pecsenyére sülünk. Olajat vagy vazelint meg egyikünk se hozott. S födetlen fejünkön egész száraz lett a haj s homlokunk tele van verítékkal.

Mondja a Zsiga, te András, csuda melegem van. Mondom én: — Nekem is. Megszólal a Lajos: — Nekem feltörte a cipő a lábam... hát neked Floki mi a bajod? — de Floki cipői rendszeren vannak, legföljebb a szőrét sokallja, meg a rászálló legyeket. Eleinte még vadászik rájuk, de aztán lusta és tikkadt hozzá. S szállhat már tőle a legkövérebb pacsirta meg a holló: nézi ugyan fekete szemeivel, hanemhát lemond az űzésük-

ről. Csúcsra érünk: mintha égő tűz közepébe lépünk volna. Szétnézünk: előre legalább félóra az árnyékos hely, visszafelé ugyanannyi. A nap de-lelőn van: mintha harangszót is hallanánk a fényben. A hosszú Zsiga kicsit balra mereszti a szemét: — Srácok, — mondja hirtelen — arra balra van egy ház. Ott lesz víz.

S megyünk mint a halálos betegek arra. Mint-ha annak reményében, hogy ott vízre akadunk, még jobban nőne a szomjunk. Messze van még? — kérjük egymást bágyadtan s előre érezzük a hűs lét, amint a torkunkba csúszik. Megyünk, megyünk, összenézünk rózsapirosra sültén; lábunkban már alig van erő. Na, holnap meg munkába állni megint. És ha már kirándultunk, hát hogy így sikerült. De persze természetesen kellett volna venni, amilyen a Pali cserkésznek van. Venni, venni — ha pénzünk volna rá. Amit kerestünk — részben hazaadtuk, részben pedig teljesen elment elemózsiára. Most pedig nincs egy vasunk se... Elérjük az erdőt s az árnyékban leheveredünk. De csak kissé jó ez a heverés, — hiába nyeljük a hűsebb levegőt — a torkunk csak száraz.

— Gyerünk Zsiga, — mondom — gyere az apád mindenit.

Próbálok nevetni, de nincs erő az arcizmaimban.

Ő is valami kajla mosolyt csinál; hanem a Lajos az egészen magába mélyedt, feje lehorgadt s vonszolja magát. Nem ezüstrudak már a fatörzsek, hanem vastag kígyók s lángot sziszeg-

nek felénk. Mintha a sárga és kék lepkék is repkedő lángocskák volnának. S a föld alattunk melegen párolog.

Aztán — azt mondom a háznak: — Gyere közelebb kis ház — és Zsiga is megszólal suttogva: — Gyere — — — megint próbálunk vigyorogni s szeretnénk hinni, hogy varázsszóra felénk lépdél a kis ház, fehér falával és a láncos kúttal.

De nem jön az, hanem mi imbolygunk feléje. S látjuk, a ház nem rendes ház, mert tábla van az oldalán: kocsmaféle lehet, alkalmi bolt van benne. S kút sincs az oldalán, nincs bizony, hanem asztal van kitéve egy fél-tető alá, az asztalon piros abrosz, körötte székek. Közeledünk hozzá — a szemünk ég — mi lesz?

Lajos megszólal: — Kinek van pénze, fiuk? — úgy mondja ezt, mint egy másvilági szellem.

Kutatjuk híjjas zsebeinket — levegőt fogunk bennük. Na dehát, gondolom én, kár megállni előre, — bemegyek inkább s kérek egy kis italt ingyen.

Megyek én — ők kívül maradnak. Hát amint lépek, egyszer csak megtorpanok. Lánccsörgéssel egyetemben egy óriási kutya bújik elém, rögtön rámtátja a száját s olyat ugat, mintha ágyú lenne a torkában. Visszaugrok előle s ekkor egy magas asszonyság jön ki, alig van rajta egy szoknya, meg egy blúzféle; meztélláb áll vastag láb-szárain. Gyün, a szoknyája forog körülötte s rámnéz: — Mit tetszik parancsolni? — mondja.

Ezután már nehéz azt mondani: néni kérek

egy kis vizet... dehát mi mást nyöghetek neki.

— Néni kérem, — kezdem — nem kaphatnánk egy kis vizet?

Amint rámnéz, tudom, hogy mit felel ez a zöldszemű némbor.

— Pohárja tíz fillér.

Háromszor tíz, — gondolom — meg a Floki. Honnan rántsam ki ezt a nagy pénzt?

— Csak tiszta víz kellene nekünk, néni.

— Nincs kútam. A tiszta vizet is hordanom kell, — jó félórára innen — s őrizni, hűteni.

Ezzel már megy vissza az ajtó mögé, kész. A fiúk meg nekemrohannak, na mi az újság? — Nincs víz: — Szemük kétségbeesetten csillog.

— Pohárja tíz fillér, — mondom leverten.

Hallgatunk, mint a halottak. Ez a ház teli van vízzel, mi meg itt állunk a napon s még meghalunk.

Fogom magam s megint megyek az ajtóhoz. Kopogok rajta: — Néni kérem, — szólok be alázatosan — néni kérem, csak egy kis vizet tessék adni.

Hanem erre máris megzendül mögöttem a vad kutya. S mintha gondolná az asszony — feleljen a kutyám néktek, engem hagyjatok békén.

Csak legalább férje lenne vagy valakije, aki irgalmasabb szívű. Biztos özvegyasszony... Lajos ott ül a földön, talán sír már karjaira dőlve a szomjúságtól. A kis Floki az árnyékba menekült s dögölttnek látszik. Zsigán látom, hogy nyáladzik.

De most mint egy örült, föláll Lajos; könnyei

hullnak s düh rázza a testét: — Víz kell! — kiáltja rekedten s meggy ökölbefeszorított kézzel az ajtó felé.

— Néni, — kiáltja magánkívül — adjon vizet, vagy ...

Fölnyílik az ajtó: az asszony megjelenik, kezében prakker van, olyan Lajos fölött, mint egy órjas.

— Elmész te innen! — Burkus! — szól a kutyájának s az vad csaholásba kezd.

Látszik a nőn: mohó, pénzéhes, vevőt vár, italját dehogyis pazallja. Vagy talán irgalmas is lett volna, de hát ez az örült Lajos így nekitámadt.

— Néni, — remeg Lajos hangja — ne tessen ilyen gonosz lenni.

Mégcsak ez kellett: — Csirkefogók, — s megdül a prakker. Lajos hátat fordít s odakapja az ütést. De erre már mi is reszketni kezdünk, ezt már nem engedjük.

S minket is eltölt a gyűlölet; érezzük, itt már száanalomból vizet nem kapunk. S ekkor mint a részeg — Lajos az asszonynak rohan, az megcsapkodja őt a prakkerral, de Lajos nekifut fejjel a hasának, erre az asszony nagyot kiált s görcsösen kétrét hajol. Aztán az egyik kezével megkapja Lajos üstökét s a fogaival meg akarja harapni, Lajos fölördít; a kutya vonít, Floki szembeáll vele és úgy ugat rá magánkívül — a lánc csikorog; egész megvadulunk a zajban s mi is nekirohanunk az asszonynak. Nem telik bele egy fél perc, ott fekszik az asszony a földön s

mi rajta térdelünk és leszorítjuk. Lajos spárgát keres elő, hogy összekösse a kezét, a lábát, de erre az asszony rúgni, forgolódni kezd és visítja: — Gyilkosok!

Mi meg fújunk rá, miért kiabálsz boszorka, miért nem adtál nekünk egy korty vizet.

Zsiga lihegve ül a mellén s fogja az asszony karját. Én a lábát s hasát szorítom. Amint Lajos a spárgával közeledik hozzá: megint küszködni kezd velünk s ettől hirtelen fölpattan a blúza s a blúz alól két gyönyörű, dús emlő buggyan ki. Egy pillanat ez, — egy olyan pillanat ez — amilyen még nem volt. Melegen és telten fekszik előttünk az asszony melle s látom, Zsigán máris végigfut a hideg, aztán mint aki már nem szomjas s elvesztette az eszét, rábukik csókolódzva a kebelre. Lajos is elfelejti a kötözést s szélütöttként bámulja a csodát. Aztán ő is odaveti magát. Én a két meztelen lábaszárát tartom a kezeim között s érzem, hogy kezd lüktetve följebb szállni a szívverésem. S lám, az asszony nem küzd, nem mozdul, — csak fekszik, remeg és sóhajt... Olyan ez, mint az álom.

Aztán leráz minket magáról az asszony, mint almat a fája: piros és hatalmas, amint talpra áll. S most azt mondja: — No, nem vagytok már szomjasok, fiúk? — s jókedvűen kacagni kezd. Mi bámuljuk párolgó, erős testét és olyan ismét minden, mint a bűbáj.

Sírás és nevetés bujkál az asszonytól bennünk;

szeretnénk újra s újra megcsókolni, de most már félünk tőle, nem úgy, mint az előbb. Most már jár és kel közöttünk, parancsol nekünk s ha mondja: — Üljetek le, — leülünk... Engem megszólít: — Hát téged hogy hívnak?

— Andrásnak.

— Te... — kacagja s megfenyeget öklével.

S megint csak hozzámfordul, míg a nagy kristályos üveget az asztalra teszi: — Hány éves vagy te, András?

— Tizenöt — felelem egészen kitüntette.

Most Lajost pirongatja mint a kis fenevadat.

— Te hörcsög! — mondja neki.

Egyik pohárral a másik után isszuk a vizet. És iszik már a kis Floki is és örömében vinnyog. Két üveggel lenyelünk az ásványból, de az aszszony nem sajnálja tőlünk a harmadikkal se.

Mikor megyünk, azt mondom neki: — Megfizetjük, — néni — s lesütöm a szemem.

Kacagni kezd ezen s azt kérdi: — Hát mikor jöttök erre megint?

Összenézünk — s egyszerre kiáltjuk: — Jövő vasárnap, jó?

— Jó, jó — integeti s áll az ajtóban és csak néz minket. Mi meg fölnyújtjuk a zöld cserkészzászlót magasra, kihúzzuk magunkat és nótába kapunk. S mielőtt eltünnénk a sötét erdőbe: még egyszer visszafordulunk.

SZABADULÁS

L-nek

Tizennégyéves voltam és kék, alkonyodó ég alól szaladtam hazafelé aznap az ágyba; amint ajtónkból visszanéztem, láttam, hogy a hegy öszszegubbaszkodva, makacsul küzd a sötétséggel, mert néhány fa lombja még villog rajta.

— Ugyis legyőzik a hegyet — gondoltam ajkbiggyesztve. S aztán a vacsorát kaptam be; szüleim közben sokat ittak; szerintük a bor táncolni is tudott, féllábon, helyettük ugrált és bokázott, majd düllöngött előre és hátra s végül utolsónak olyat rugott a koponyájukba, hogy kábultan hortyogni kezdtek; fejük a mellükre esett s vele éber értelmük életből az álomba. Tőlük örököltem az álom szenvedélyes szeretetét, de a bort sosem szerettem; csak a szőlő kellett a tőkéről, a telt szemek, testükön a levegő lehelletével s a napfény-nyel; a bor dohos pincékben álldogált, patkányok visítottak a hordók körül, vizet kevert beléjük a kocsmáros... fuj! nékem csak a friss szőlő kellett, meg a vad és durva álom. S abban úgy meg-

kergettem egy tündérlánykát, baltával, hogy sírt. Le akartam vágni a fejét. Ám ez csak ravaszság volt, tulajdonképpen arra akartam kényszeríteni, hogy kis kezével fát hasogasson; belekezdett jajongva és vér folyt az ujjaiból; könnyörögve nézett rám (gyönyörű kék szeme volt) s mindent megtett volna (bontotta a ruháját lefelé), csak fát ne kelljen hasítania.

— Azt nem! — ordítottam rá, — majd ha hasogattál annyit helyettem, hogy egész télen tüzelhessünk vele! Akkor úgy elfáradsz, hogy azt teszek veled, amit akarok.

A erdőből nagy szél jött elő és ő hirtelen sügött valamit neki, mire a szél odanyujtotta a kezét, a szél haját meg a felhők fogták meg; de alighogy elhagyta a földet, vettem a baltát és a hátába vágtam. Kettéhasadt a tündér és rám zuhant; még élt és amint hörögve utolsókat lélegzett, az ég egyre közeledett a szájához (s milyen kemény volt az égbolt burka!) s engem a föld alá akart szorítani. Éppen akkor ébredtem föl, mikor fogaimmal és öklömmel rést nyitottam az égbolton.

Tizennégyéves voltam, erős és paripákhoz hasonlatos. Ha előre futottam szilajon: mintha az egész levegő utánam gurult volna kereken s én huztam, huztam és nevettem! Sokszor alaposan bevertem a társaim fejét (ezért elmaradtak melőlem); mindig sok ellenséggel akartam megküzdeni (de sosem támadtam hátulról).

Aznap az ágy puhábbnak tűnt föl. — Jól is van ez! — gondoltam, — mert fáradt vagyok.

— Hanem a szüleim alhatnának már, — mo-tyogtam s kezemet a fejem alá vettem, míg másik kezem, szokás szerint ökölbe szorult. Az ablakon át, ha besütött a holdfény, rendszerint a hátam közepét érte s ezen (a legédesebb alvásom idején) tréfálózni kezdett az apám.

— Viszkedhet a gyerek háta a holdtól — (így mesélte el az anyám) s alighogy kimondja, részegen nekiállt a hátamnak és tíz körömmel kaparja, kaparja: mert hátha viszket a holdtól! Én nyafogva fölébredtem s mert nem káromkodtam, az arcomba csapott tele tenyérrel: — Káromkodj, ha valaki bánt! — kiabálta az apám, mert megraklak! — Erre én ijedten káromkodni kezdtem: — Hüj, hüj, az anyád mindenit, kitekerem a nyakadat!

Kacagott és csillogtak a szemei és rátapasztotta a kezét a számra: — Aludj, ne szidd az apádat, mert megraklak!

Azon az éjjelen volt a legkülönösebb álmom. S persze a sötétiséggel küszködő hegyről... a küszködő hegyet láttam éjszaka, mint fekete legyek lepik be, elszállva egy hulláról. A hegy undorodva csapkodott rájuk a fák lombjaival, de a legyek lebujtak a fűszálak tövéhez, úgy hogy csak a füveket verték agyon a fák. Aztán mikor kifulladásra megállt a sok fa, hirtelen felhőként fölszálltak és kacagtak: ha-ha-ha! s belepték a

fákat is. Én kószálni indultam álom közben, kicsi lámpás világított a kezemben s éppen a hegyre jutottam. Amint megyek, még egészen lent, hát tíz lábujj mered elém a hegy lábánál: — Talán járni fog a hegy, hogy ujjai vannak?

— Bolondság lenne, — gondolom s haladok följebb, hát lábszárakon mászkálok; ott állok már a térdkalácson s elfordulok, mert még sosem láttam meztelenül nőt és annak is az ágyékát. Ha mégis tovább indulok, igyekszem másfelé nézni. — Ej, hiszen a hegyre mentél s most nőn mászkálsz! — s akárhogy is van, mégis csak egy hatalmas nőn lépegetek végig, de elkanyarodok az ágyékától s ott pihenek meg a mellén... Mire odajutottam, folyt rólam a verejték; szemem majd kisült a melegtől s lábaim reszkettek már. Kerek és szép volt a melle (amint megnéztem, hát éppen olyan, mint a domb, ahol a multkor lesben voltam a köcsatánál). Lehajtom rá a fejem fáradtan; aludni szeretnék (s mérgelődök azon, hogy még álom közben is elfáradok)... hanem, ime, valami erővel ragadni kezd magával. A nő lélegzik, lihegve és szája felé vonz a lehellete. Háttal ülök neki, de gyorsan megfordulok és szinte röpülve a szájára tapadok; megcsókolom, elnyulok, olyan hosszúra, mint ő s a kicsiny, sárga lámpás az, ami oldalról a szemembe tüzel és fölriaszt hajnalban. Mikor fölbredek, látom, hogy megfordultam alvás közben és a sarki csillag nézett a szemembe. Aludni sze-

retnék tovább, de izegek-mozgok; a gyomrom is kavarog: rátehettem az öklöm alvás közben, igen, igen... elalszom újra, mélyen és kábultan ébredék és mikor reggel találkoztam Máriával, nem vágom oldalba, ahogy szoktam (nő ő is, vagy legalább is lány), hanem csak ráíjesztek:

— Megcsaplak!

S a halvány Mária nem fordul el, ahogy idáig szokta, hanem rámnéz szelíden (szép kék szeme van) és így szól békésen:

— Miért tennéd, hiszen annyiszor tetted már..

Furcsán hangzik; nem tudok rá okosat válaszolni; mégis csak oldalba ütöm, hogy sírni kezd. Hanem a másik fiú, a János, az szinte meghajolva köszönti, csöndesen szól hozzá, udvarolgat... ej, én vad vagyok, üsse őket a menykő: mit Mária, hiszen ő csak csöpp kis kavics az én nagy hegyemhez képest, aki nővé vált éjjel és szeretett. Hiszen ott kél föl a nap és onnan ragyog az északi csillag! S minden lány vézna, semmi a hegyhez képest, aki a szájához vonzott, csókolt és én is csókoltam és megmutatta mindenét. S most már tudom, hogy a kis lámpás a kezemben (amivel álom közben világítottam) az északi csillag volt.

S annál inkább bujok az emberek elől az erdőbe: naphosszat bámulom, amint nesztelenül fényes pörölyök zuhannak az ormokra. Milliószikra repül szét villogva s ahol lehull, ég a fű és ég tőlük az arcom. A sziklák, ha piros az al-

konyat, szebbek a rubintnál. Éjszakáról-éjszakára a természetről álmodok; érzem, hogy férfi lettem és lassan szeretőm lesz minden fa az erdőből, a hegy kemény sziklái s megtörténik, hogy míg a fenyőfával ölelkezem halálosan, fölkel a nap (kitágul rá a szemem a vágytól) s néki is látszik a tíz lábujja (utána a vakító fényes comb s a bűvös ágyék, a ragyogó mellék s a tüzes száj; a szemébe nem lehet belenézni). — No — gondolom — a nap lesz a szeretőd mingyárt! — Hanem ez a jelenés mindig becsap, ha elérem álom közben a fényes lábujjakat, visszazuhanok róluk a fenyőfára ölelkezni...

S lassan igen vad leszek az emberekkel szemben. Elfelejttem szinte a beszédet s mindennek női nevet adok a természetben. A legmagasabb nyirfa az én „angol hölgyem“, a fenyőfát „Annának“ hívom s maga a hegy az én „kedves angyalom“. A sok éjszakai álomtól már nappal is káprázik a szemem; úgy szeretem az alvást s a velejáró tüneményeket, hogy: a multkor a kovácsmester beszélget velem s tanácsokat ad, én meg hirtelen megkivánom az alvást, lehunyom a szemem, végig szeretnék dűlni valamin s majd leesek a földre; a kovács ijedten elkapja a karom és megrángat:

— Héj, héj, öcsém!

Akkor kinyitom riadtan a szemem: — Huj — káromkodok — a térdkalácsát — és elsietek, szó nélkül s érzem, hogy a kovácsmester tűnődik:

— Hát ez a vad legény holdkóros lett vagy szuszék?

S bizony ez a sok álmodozás és szeretkezés a természettel egészen megvakít. Titokban a minap már bort kóstoltam s azóta egyre iszom. „Lezüllöttem“, noha csakugyan nincs szőlő a hegyekben, mert tavaszi vér kering a földben, az erek nagyok és vastagok és lüktetnek. A vizek mindenfelé megnőnek és hömpölyögnek. A fák virágosan rázzák a fejüket. És misére mennek a városkánk emberei. A templomig látom őket haladni s ott eltűnnek. Őket nézem, eleinte messziről, aztán közelebb húzódom, mert valami igen csodálatos napom van ma. Az elmúlt éjszakán nem álmodtam semmit. Végül bort kerestem; nem volt, megitták a szüleim, mind.

S most itt állok és nézem az embereket, amint lépkednek. Egészen idegenek már nekem (nini, templomba járnak) orruk van és pislog a szemük; leemelik a kalapjukat és nagyokat köszönnek; lépnek és a cipőjük kopog a kövezeten! Az én álmalakjaim egészen mások: teljesen nesztelenek; ha lépnek, ha köszönnek, bájosak (felhők lengenek bókolva a kalapjuk helyett), ha villám száll alá, vagy ha a halmok beszélnek: mozgásuk és beszédük zaját külön kell hozzáképzelnem.

A Nap egészen feljön az égre a templom fölött; pont szembe csillog velem s a toronnyal; mereven bámulom: — Ezt még sosem csókoltam meg — gyötrődöm — és hiába is nézem, úgylátszik...

Noha verejtek gyöngyözik a homlokomon alá a tűzétől (ujabban mindentől izzadok és kimerülök), szinte megfeledkezem arról, hogy ébren vagyok. S nekidülök a paplak falának; érzem, most mingyárt aludni fogok; hanem a napfény úgy kápráztatja a szememet, hogy le kell hunyni.

— Ej, azt hiszem, — motyogom — megint csak a nap lábujjáig jutnál el! — És eszembe ötlenek a fenyőfák; a kerekmellű halmok (szereitem csókolni őket), a derék és kövér tölgyek; nem is nézem többé a napot, hanem őket kívánom. S ime a templom felé (úgy látszik, ma arról álmodok), a sötét ajtó felé lép kimérten az én „angol hölgyem“, a nyirfa, arrébb három fenyőfa egybefogozva; ingerlők és szépek s feléjük tartok; vadul fogom ölelni őket, hiszen éjjel úgysem álmodtam semmit; gyorsan, lihegve a három fenyőfa felé sietek s megkapom az egyiket a derekánál és szájon csókolom. Milyen furcsa az ajka! De a fenyőfa elugrik tőlem, hogy az arcomba csapjon (idáig még sosem bántottak) s a másik két társa észbontóan sikít: — Gyalázatos! Merénylet!

— Megörültek a fenyőfák! — villan végig rajtam s kábultan a nyirfa után rohanok. A templomajtóban kapom el s vadul magamhoz szorítom:

— „Angol hölgy“ — susogom a fülébe, — te, ugye, szeretni fogsz, nem mint a fenyők...

S végigcikáz a sejtés: engedetlenkedni kezde-

nek az álmaim! Csakugyan, a nyirfa undokul kiabálni kezd rám és megüt ő is és ellök magától: — Gazember! — Sosem sértett meg idáig, mi van itten, a templom megbabonázta őket? Hiszen a fenyők is, a nyirfa is nővé vált, mihelyt hozzájuk értem; miért nem szeretnek, mint máskor? ez egészen megzavar. És iszonyú zaj és tolongás van körülöttem s egyre kiabálnak rám. Ez nem álom, ahol azt teszek, amit akarok; ez az élet lenne? S amint erre ráeszmélek, megismerem a három fenyőt s néven tudom hívni őket: Elza, Ágnes, Lili. S a magas nyirfa: Ilonka. De sem ők, sem az emberek nem tudnak a káprázatomról; ők nem tudják, hogy ilyesmi megeshet; ők most nem szánnak meg és bűnhődnöm kell s a leghatalmasabb mészároslegény piros arccal törtet felém, mert ő az egyik fenyőfa vőlegénye, azé, akit megcsókoltam (Ilonkáé), jön, hogy leüssön. S ha eleinte vissza is tartják, mindenki mérges rám s mégis felém engedik. Ám hirtelen a kékszemű Mária ugrik elé; rámmered tág és könnyes szemmel:

— Miért tetted?

— Mondd, Mária, — hebegtem, — a lányok nem fenyőfák?

A fenyégető gyűrű egyre szorosabb; itt agyonütnek a gyalázatért; átkok és szitkok hullanak; a mészároslegény már rekedten üvölt:

— Agyonütöm! Meggyalázta a menyasszonyomat!

De Mária már emeli a kezét, mielőtt a mészároslegény üthetne. Csengő hangon megszólal és szétkiáltja:

— Ne bántsátok, hiszen örült!

S a mészároslegénynek sírva kiáltja a fülébe:

— Örült, fának látja a embereket!

Közben kisiet a pap is; magasra emeli a kezét, hogy megmentсен; hozzámért és én hagyom magam kábultan vezetni (az egyik kezemet Mária fogja állandóan és simogatja: — Ne félj, ne félj!) Bemegyünk a paplakba; mindenki utálkozva néz rám, amikor visszafordulok s a szobában töviről-hegyire kikérdez a pap.

Elmondok neki mindent; szégyenlem, hogy Mária is hallja. Szép szőke haja aláhull a vállain: aranyból van s amint lopva kilesek az ablakon, látom a napot: annak is aranyból van fonva... S amint nézem a szemét: sugarakat ereszt el, mint a kék égbolt: a mellét: mint a hegy dombjai; a száját: csupa piros lángból. S megremegek: mint a nap, olyan s annak a lábahegyét láttam. S ő meg itt van egészen!

S már este van, de a pap folyton beszél és Mária sem ment el mellőlem (olyan jó néznom, olyan szép) ... s a pap beszél a tisztaságról, de (főlemeli az ujját) van boldogság a földön s annak a szentháromsága az apa, az anya és a gyermek. Mondom: este van már; szépen beszél, a szívemhez szól s végre mi ketten, Mária meg én elindultunk.

— Majd hazavezetlek — mondja kedvesen — lefekszel szépen és kialszod magad.

— Mária — tör ki belőlem — és megcsókolom remegve. Óh, milyen ajka van, hogy áttüzesíti a vér, bársonyos karja van, amit úgy a nyakam köré fon és adja vissza a csókjaimat; kemény a melle s a mellemen fekszik és meleg árad belőle. S mint a rémek, holtan tápolyognak ki a fenyőfák, a nyirfák, a dombok és a hegy a lelkemből.

— Semmik se vagytok hozzá képest! Máriám — kiáltom, — kedves Máriám, csókolj, még, ölelj, jobban... S mikor beoson a folyó felé megyek, leheveredek a parton a bárkák körül s álmodok Mária csókjával amíg a halak fölvetődnek a víz színe fölé és a hullámok táncolni kezdenek a hűs északi szélről...

Országos Széchényi Könyvtár

A VÉN PANNA TÜKRE

Tündéri hóhullás volt, gyémántos idő, de a vén Panna megzavartan és sírva fogadta a nagy havat. Szegény — már vénlánynak se illett be, olyan idős volt, nénikének hívták mindenütt s néha az unokái után érdeklődtek. Neki unokája? Neki valakije e széles világon?

Most is elsírta magát a vastag hó miatt, mert kis szobájától hosszú út vitt a Flórián-térig. Sok-sok síkos utca, keresztszelek a sarkokon, jégcsíkok, amit a csúszkáló gyerekek dörgöltek a járdákba. S a messzi Flórián-téren ott állt Belyerné kézimunka-boltja. Két üvegkirakata alatt sok filéje, goblenje, hímzése ékeskedett Pannának. Mikor görnyedten elért ehhez a két csillogó kirakathoz, kicsit fölnyomta magát a botjáról s büszkeség töltötte el. Megtette, hogy lopva oldalt húzódott s hallgatta, mint dícsérik az ő gyümölcsös goblénjét vagy azt az ekrü függönyt, amit négy hétig horgolt. Fülelte a kedves, bókos szavakat s

hallotta: — Ötven pengő ez a függöny? Nem is pénz érte... Ah, mennyit is dolgozott rajta.

S bár az ellesett dícséreték fölbátorították, mégis ilyenkor következett életének legfélénkebb pillanata. A boltajtóból kiállt egy aranyosra pucolt rézkilincs. Ezt kerülgette, nézegette sokáig, míg végre megfogta. De ha már eljutott eddig, akkor csendesen, illedelmesen beljebb siklatta az ajtót... s csak elrebegte Belyernének, hogy nincs-e újabb munka, nagyságos asszony? A szíve szinte megállt a válasz bevárásában. Ilyenkor nem mert ránézni a kövér, ondolált hajcsigákat viselő főnöknőre. Csak várta, várta lehajtott fővel, egyre fokozódó ijedelemmel a választ. Mert, hátha még olcsóbb kézimunkázót talált a boltosné; talán már úgy tele van a raktára, hogy sokáig nem kell neki semmi... ah, nagyon is gyötrelmes pillanatok voltak ezek. De hát Pannának senkije se élt, se az apja, se az anyja, mindene Belyerné volt. Nem került szó erről soha; Belyerné nem volt jószívű, érzelmes vagy kíváncsi: egy régi jó munkást látott a vén Pannában, de viszont Panna nem így: őnéki maga az élet volt Belyerné és soha nem nyugodott addig, míg csak kézcsókkal meg nem köszönte a garasokat. Egy-egy nyájas szaváért csókokat lopott a ruhájára is. S amíg kint, a bolt előtt kicsit okoskodott azon, hogy Belyerné mennyivel többet kér a kézimunkáért, mint amit neki kifizet, idebent már nem számolt, hiába mutogatta néki Belyerné a cédulákat: ez

megy le pamutra, ez a tű ára, ez anyag ... nem akarta látni, hallani ... majd annyit ad az aranyos nagyságos asszony, amennyit akar ... fontos, hogy munka van ... hogy munka van! — úgy ujjongott ezen a szegény.

De ez a hőésés sok fájdalmat okozott neki. Így is alig birta az utat: sokszor leült pihenni az utcai padokra. Most pedig csúszós időben, hidegtől rázva, el se bír vergődni odáig. Cipője rossz; kendőcskéje kis őszi kendő: pamut kéne hozzá, téli kendővé áthorgolni. A botja végibe is hegyes szög lenne jó: szemben a kis szobájával egy vén, morc kovács dolgozgat a műhelyében. Panna próbált már szóbaállni vele, olyan nyájasan, alázatosan, ahogy talán csak ő tudott szavakat mondani ... szerette volna megértetni vele: szomszédok vagyunk, ugy-e, én is öreg, te is vén, hát légy hozzám kicsit kedvesebb ... s ha ez a kovács csak egyetlen jó szót válaszolt volna, mennyi szép álma valósulhatna meg Pannának. Mert — úgy gondolta el magában, — hogy lassacskán be-behordaná apró lábaskáit melegedni ... s ha összebarátkoznának: elhorgolgatna a kovácstűz mellett. S viszonzásul szívesen mosna, varrna rá.

De az özvegy kovács csak bámult Pannára, kicsi és visszautasító szemmel, aztán a vállát rántotta el: ej, hagyj békét nekem ... nem volt hajlandó se kicsit diskurálni, se összemelegedni. Dehogyan verne az Panna botjába ingyen egy szöget!

... Aznap kora délután indult el Panna s csak

késő este vergődött haza. A kaput is becsukta a kovács s Panna elfagyott kezében csak táncolt, reszketett a kulcs, de nem birt a zárba találni. Mára fordult először fagyosra az idő: nagy hideg tányérral tündökölt a Hold. És Panna sehogyan se tudott bejutni a kapun. A gonosz zár sokáig nem csikordult. A hóna alatt nem volt más munka, mint holmi apró goblén: rajta egy hetyke francia úr, amint kirántja a kardját. Semmi több, kilátás sincs másra... Belyerné nagyon komoly volt máma... pillanatra se mosolyodott el, még a kezét is alig hagyta megcsókolni... már-már úgy látszott, nem kap munkát tőle, mikor irgalmasan ezt a francia urat adta... Minő utat járt érte... keze, lába megémberedett.

Mikor a szobájába ért Panna, még jobban vacogott a hidegtől. A falak szinte jeget fujtak. Rögön az ágyához menekült, még a fejét is a sovány dunyha alá dugta s mindig összébb görbítette magát. Most aztán mi lesz? Előleget nem mert kérni erre a kis munkára, fája, szene nincsen, hogyan hímezi meg a francia urat ebben a hideg szobában? S mit fog csinálni egész télen át? Elárasztották a könnyek. Megint az özvegy kovácsra gondolt, aki ott veri szemben a vasat, forró tűzön hevíti, még a homlokát is törli a nagy melegben. Konok egy ember ez a kovács. Hacsak maréknyi parazsat adna, mi lenne az néki s már ettől is langyossá válna Panna kihült

szobája. Csak lenne ő szép és fiatal, legalább addig, míg a tél tart... akkor adna tüzet még ez a kovács is.

Sóhajtott és sírt Panna, de éjjel csudálatos álma volt. Egy mécsvirág lábánál apró tücsök ült, egyre a bajuszát pödörgette és folyton pislogott.

Ilyen vidám, gondtalan pillanata, mint ez a csöpp álom, régóta nem volt. Nagy sóhajjal ébredt belőle: lehetett úgy öt óra. Valami zaj hatolt be hozzá s amikor kidugta a fejét a dunyha alól, látta, hogy szemközt már motoz a kovács, munkához készül. És érezte, hogy az irtózatos hidegben jegessé válik az arca. Óh Istenem, mi lesz vele egész nap. Miért nem hozta még este az ágyába a francia urat, a tút, a fonalat... Sajnos, föl kellett kászolódnia értük s Panna egészen megbénult a rárohanó hidegtől. Még sóhajítani se birt, csak összehúzta magát és vacogott. Aztán mégis mosdani, fésülködni akart, mint eddig: de a mosakodásról lemondott; nem, azt nem bírná elviselni, még megfagyna egészen belé... hanem a törtfogú fésűjét kézbe vette s belebámult a falon lógó tükörbe. Az öreg tükörben visszalátszott Panna szobájának ablaka s mögötte a kovácsműhely tompa homálya.

A fésű csak úgy reszketett Panna kezében, nehezen ment vele a cifrázkodás, csak épp hogy nem akart kócos maradni, ha már nem mosdott máma. S míg a hajszálait rendezgette, folyton borzongott. S e pillanatban furcsa zaj tört be

hozzá, majd a tükörben megjelent a kovács alakja. Valamit húzott maga után. Most eltűnt a kovács s a tükör mélyéből forró tűz lobogott föl. Nesztelen borította el ezüst színét a sok láng s a fényük mindig nagyobbra nőtt, mert a kovács folyton hajtotta a tűz fújtatóját. Panna viaszsárga arca hirtelen rózsás lett, a haja vörös, fésűje tűzbe merült s fekete kendője bolyhain szikrák repkedtek.

A vén Panna először megrettent, aztán gyönyörködve csudálkozott rajta s a végén kacagott egyet. Csak a kis nyúl tud ilyet nevetni, ha meglátja az első zöld füvet. S úgy nyujtogatja a tükör felé a kezét, mintha meleget érzett volna. S már-már hozni akarta a tűjét, a pamutot, a francia urat és nekilátni a munkának.

No lám... a kovács... nem is olyan rossz ember — és bólogatva mosolygott Panna.

Aztán ismét vacogni kezdett... ott kellett hagyni a bűvös tükört.

Az ágyába menekült, fölhúzódott egészen a végébe, mert onnan jobban láthatta a tükör lángjait. Amíg nézte, egyre merészebb remény suhant át a lelkén: hátha így adott jelt a kovács, no, gyere már, te fázós Panna.

Ah, ravaszok az özvegy emberek: először zordak, aztán így a tükörből integetve, csillogtatják a reményt a vénlány felé.

De ma még nem megy... elhímez itt az ágy végében és oda-odapillant a tűzre... de holnap

megmosdik szépen, fölveszi az ünnepi sötét ruháját s beállít hozzá.

Igy szőtte-főtte a dolgokat, mikor hirtelen fekete lett a tükör, majd ködös gőz csapott fel benne: a kovács odaát kioltotta a tüzet.

Panna kezében megállt a kis tű s a szívében is a sok édes gondolat.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MESSZESÉG

Lehull előttem a hó és én mögöttem lépdelek. Munkába megyek. A mellkasom olyan mint a durva, fuldokló hegy, lüktető szivemmel: — miért kell nekem munkába mennem? miért nem nyujt kenyeret a szám felé a föld, hiszen ingyen kapta egykor, ingyen vetették bele a sugaras termést, fölé a fényt s télidőben ime itt az álom: — a hamvas hó.

— Adjatok szabadságot nekem! Fáraszt a robot!

Sietek s már belépek a mosoda rőt színű, nyirkos folyosójára, amely a kazánház felé vezet. Itt tompa füst verődik elő lebegve s a kesernyésen égő papirosok között a fűtő most gyújtja be a kazántüzet.

Fölhúzom víztől nedves bakancsaimat, a falp kopog, amint odamegyek a mosókonyhában álldogáló csoporthoz. Jó volna az éjjeli álmainkat elmesélni, hiszen még nem adták ki a

munkát, nincs gőz, bujjunk össze néhányan, hadd halljuk, miben izzott éjjel a lelkünk! Hiszen ma az ember fehér virágokat lát hullani a szellők szájából, a felhők erdején át...

De egy lakoma pecsétjeit rejtő nagy asztalterítőt hoznak ki nekem, sürgős munka, el kell kezdenem rögtön. Amint szétnyitom, mintha fölöttéülne torz fényben a hamzsoló, puffadt társaság, amelyik ráloccsantotta a bort. Dühhel ölöm belőle a pecséteket, de a lakoma nyomai még néhol felüvöltenek a fehér terítőről.

Most megkezdődik mindenkinél a munka s körülöttem a galléros-lánykák suhanása; imbolyogva surrannak a sűrű gőzben, olykor földalolnak a magas égig, — virágot, szerelmet, Istent festve énekükkel vértelen ajkukra. Egy hiányzik közülük, nyár óta. Áva, a szelid galléros lány. Kék lehelletű szemalja van s az orra különösen előrenyúlik. Emlékezem rá, emlékezem...

Délidőben történt, süt a nap s én megnézem erősen. S ni, milyen kövérnek látom, a mellei duzzadtak s hogy tipeg imbolyogva.

— Mitől lettél ilyen kövér, Áva?

Mintha mélézna s messzire lesne: nem felel.

Rászólok élesebben: — Mitől lehet meghízni ennyire, Áva?

Jaj, erre szégyenlősen megpiheg, rámemelt

szeme vergődik s kisurran ajkán vakmerőn: —
Ha kenyérhéjját rág az ember.

— Hi-hi, ne mesélj!

S innentől bizony sokat mosolygok Áván, alig mer elém kerülni s nehéz lábaival olyan kínos menekülnie dévaj nézéseem elől. S később ha rápillantok, ha más is rápillant: mindig kenyérhéjját rág, így védekezik a csúfolódás ellen. Rágja buzgón és csakugyan göbölyödik napról-napra. A hasacskája puffadt, arca szinte a levegőbe szélesedik el s tipegése döcögéssé válik.

Összebeszélve, unalmunkban, öten-hatan körülálljuk, megállítjuk: — Hát hízol-e még, Áva? Mert nézd csak: én is rágom és sovány maradtam mint a csont!

— Mi is rágjuk és soványak maradtunk mint a csont! — kiáltják a többi csúfolók s vigyorgva szájukba kapják eldugott kenyérhéjjukat...

Most elém tűnik ez a lány, fáj a vétkem. Lebeg az arca, szeretném, ha megbocsátana, szelíden hajló szempilláit látom, alul biggyedve duzzadó, csöndes szavú ajkait s nehezen mozgó lépés-zaja a levegőben verdes.

— Áva, te jó lány, hol vagy, szeretlek, jőjj, bocsáss meg nékem! — az ajtó felé nézek, mintha beléphetne, de íme egy kis rém-arc mered onnan rám; elálló fülei vannak, rebbenő szeme s a farkdja az orrom elé szegeződik:

— Öcsém! facsiga! — kiált rám élesen a házban lakó örült gyermek — gyere szánkózni! esik a hó!

Ijedten szétcsapok a karommal, mintha galambrajt üznék a gőzben: ijedten a bezúzott orrú, sárga arcra nézek: — Nem lehet, Róbert, most dolgoznom kell... este várj rám, akkor játszok, Isten bizony!

S ő, táncot vetve, lábait botladozón kavarva, fölugorva és lehullva a földre, már kint rohan a hóban. Szúr és vág a fakardjával és kiáltoz, fölveri éles sikongásaival a házat.

Engem forróság ráz meg, szörnyű küzdelem lep el; verejték bújik elő a homlokomról, mintha ökrök lennének a csöppek s az egész életem ekéjét nyomnák az agyamba. Milyen jó ennek az örült gyermeknek, milyen jó a gyerekeknek, milyen rossz, hogy megnőttem, miért nem maradtam törpe, kicsi, apró bokor? Minek húz fölfelé az ég s épít alulról a föld a sírveremnek? Miért leszek nagy, elnyúlt hulla; inkább kicsi csomó volnék, alig-alig ember! Minek visz előbbre az élet?

S ez az undok asztalterítő, a lakoma halotti leple, miért kínozt, mit akar, mikor süllyed el előlem, minek vannak lakomák, minek vannak mesterségek, iparok, munkások?

S a forróság után ólom ömlik végig rajtam, vastag teherben, a csontjaim ropognak. Amint a

kezem megemelem: látom, nem tudok tovább dolgozni a dühtől; mikor a facipőmmel fordulok: elakad még a levegőben is a fáradságtól. A nadrágom olyan borzongatóan vizes a combjaimon.

Szökni kell rögtön. Megőrülök!

Reszketek, nem találok a szerszámjaimat! A szemem káprázik. Jaj, csak ne jöjjenek be s ne kérdezzenek! Ne hozzanak valami veszélyes munkát, mert elrontom! Csak egy félórára engedjenek ki innen, hadd fussak egyet, csak a szívem ne verjen lódobogásként. De kínzó árnyként üzleti kisasszonyok jönnek a párán át, új munkát szórnak a kosaramba és sürgetik: — A túllt kérjük! a bársonyt! a gyászfestést!

Visszataszíthatnám őket, semmit se tudok én most csinálni! Vívódva más zúg elő belőlem, új karjaim nőttek s eldobják a régit, új arcom van s kitágul körülöttem a mosókonyha nedves fala, kristály lesz, átlátok rajta, fénymáglya ég kint s én tudom égő hasábjainak a nevét:

— Messzeség, vándorlás, hűs csillagok és röpködő Hold! Tenger, vitorlák rajta, pálmák s a sivatag szélén vörös sörényű oroszlánfej! Messzeség lobog! vándorlás, szabadság!

— Istenem, segíts ki innen! Ezüstből gyúrt kenyér vagyok. Haraphat belőlem a Nap, adok a tenger halainak, a szegényeknek. Ez az én nun-kám.

S gyötrődve, az ujjaimat marcangolva könyörögek az Úrhoz. Térdre akarok bukni összetett tenyérrel s úgy kérni a szabadságot. S föl villan bennem: — Talán máris örült vagyok, a szabadság örültje. Talán jó dolgom lesz, szélnek eresztenek, ingyen eltartanak, engednek csavarogni, nem bántanak s élhetek a lelkem gyönyörűségének.

— Talán örült vagyok! Ó, de jó akkor nekem, kacagásba török ki rögtön!

Az ujjaim eszméletlenül kavarnak előttem; mintha kígyók lennének s az örültség magját keresnék az ürben, hogy kitépjék onnan, a számba ültessék s a nyelvem mögül hirtelen, buján, rémítően virágozzék föl! De a fehér, merevarcú lakoma-terítő fölnéz rám a víz alól és susogni kezd bugyborékolva:

— Válassz engem szabadítónak! Nézd meg jól a foltjaimat: bor, hús, gyümölcs, rozsda! Súlyos zsíros foltok, hiszen értesz hozzá! A legerősebb szerekkel csináld, megsúgom, hajolj a vízhez...

— Klór és kénsav! — hördülök föl belül: fehér por és sárga nedv, megkeverlek benneteket, elegy lesztek, óriásként fojtó rossz szag, megmarjátok a tüdőmet és én fulladozva dülök elöttek ájulásba. És akkor kórházba visznek, fekhetek, kialudhatom a fáradtságomat. Aztán odaállhatok az ablakhoz és nézhetem az utcát és

mosolyogva gondolhatok akármire. Nem lesz nagy bajom, majd elüldögélek a többi beteg ágyánál s elmesélgetünk az életünkről s kifaggatom az ittlétük titkát. S marad egy hetem talán, amikor rejtve kísétálhatok a folyópartra.

Két hordót penderíték magam elé s kicsapom a vizüket. Frisset, tisztát öntök beléjük s elfutok klórért, ládában cipelem ide, a kénsav zöld üvegben ott áll az ablakomban. S mint a szabadság magvetője (hóhullásban) marokról marokra hintem szét a fehér port, belevetem a vízbe s mormolom a szörnyű kívánságot: — Nőlj gyorsan nagyra, fullasztóra s emeljen gyilkos gázod túl ezen a helyen, vigyen el a hófelhők alá, a szabadba...

S a másik hordóba, mint a romlott méz, úgy ömlik kezem közül a kénsav. Zsíros színű teste ráborul a vízre, tompán csillogva süllyed a fenék felé s most karom kavarására föltör zizegve s keserű szaggal párosodik a vízszemekkel.

Karomra kapom a lakoma terítőjét, lecsurgó vize végigönti a mellemet, de belezuhan a tejszínű klórba, elmerül, alányomom s fölpuftatva átvágom a sárga kénsavra, ahonnan sisteregeve emelkedik föl a szörnyű gáz. Fölébe hajolva kitátom a számat, mélyen beszívom, a tüdőm teletöltődik vele s ijedten elakad. Köhögve rázkódok meg, de újra beszívom, a szemem köny-

nyes a kintől, kiáltani már nem tudok, üres erő van bennem, a szédület kifujta csontjaimat s csak az eszméletem ingadozik a hordók fölött. Zümmögőn hallok a lányok menekülő sikoltásait, de a szédület fölemelkedik a fejem csúcsáig, eltörli ujjával az utolsó fényes szót is: — Szabadság...

S így, elnyúlva, aztán csodálatos utazni. Az embert ráfektették az üvegtóra s az lassan, csörgő hullámokkal hajtja előbbre s előbbre az utasát. Kétoldalt néma hattyúk kísérik, csak néha fujnak ezüst párát az orrukon át. Néha felhőket is látok: álmom, távolság, a csodák felhőit... de sebesen hajt a hullám előbbre s előbbre. Olyan ez, mintha aludnék s márványból volna a szemem. De egyszer megreped a hideg szem s vékony szemhéj emelkedik róla tágan s izzani kezd benne a kihűlt szembogár: látom, köröskörül emberek állnak, a vállukon hómadarak ülnek, soknak az orra jéghegy. Susognak... mint ha szél járna ki a szájukon... de egyikük hangja közibük vág mint a mennydörgés: — Megmérgezte magát a szerencsétlen.

— Meghalt? — visítják a szélszavúak.

Én mélán hallgatom, nem akarok ellenükre szólani, hiszen távozom tőlük. Ringatva emelni kezd az üvegtő hideg lapja s talán búcsúzóan, jólelkűen próbálnék feléjük inteni: — Én már megyek, emberek, a messzeség, a szabadság felé, hattyúk és hullámok visznek.

De amint megmozdulok, megreped alattam a tükör, fuldokló mélységbe bukok, hörögve kiáltok segélyért, s pihegve vergődök föl a levegőre.

Ijedt szememben a kis örült jelenik meg, fenyegetve rázza most a kardját, a mellembe dőf s toporzékolva süvölti: — Miért nem akarsz játszani tovább?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGY FILLÉR

Hat óra felé kibújtam a téglaszáritóból. Körülnyaltam szikkadt számat, ujjaimmal kifésültem hosszú hajamból a téglaport... s elindultam ingyenes éjjeli szállásomról a Bécsi-útra nyíló gyárkapu felé. A mázsálóházikónál egy vízvezeték csöve kunkorodott ki: derékig meztelenül alágörnyedtem s nevetnem kellett, mikor a didergő víz lecsurgott a nadrágomba.

Kívül voltam a gyáron, s fölfrissülve leültem az úton végighúzóódó árok partjára. Olajosnak nézett ki a fenekén lassan tovaömlő szennyes víz.

A Nap egyre gömbölyűbben állt fölébe a kivájt agyagbányának s a dróton lógó csilléket teleöntötte fénnel. Gondoltam, később lemehetek a Dunához, de egyelőre jó az árokpart, mert hátha lesz fölvétel bányamunkára. Addig is unaloműzőnek van egy öreg szerencsefillérem. Előkotor-tam, megforgattam, megnéztem az éleit, gurígtattam mutatóujjam csúcsáról tenyerem völgyébe... oldalt tőlem egy cipősarokkal megtaposott Az Est hevert; idehúztam lomhán s félszemmel olvasni

kezdtém: A román... király... visszament... aztán baráti birtokba vettem néhány züllött, kormosfejű gyufaszálat, s máris rásandítottam a kutyatej sárga virágaira.

Kis féreghalak úsztak alattam; csöpp ormányukkal finom redőket verve; s mintha ez lenne ébredése a fűnek: lepkék lebbentek.

Játszva hajtogatni kezdtem kivénült ujjakkal a megtiport ujságlapból a papírhajót. Sokszor megakadtam, mint az öreg hajóácsok: hogy is kell? aztán ide-oda dütögetve az ólombetűs oldalakat, kész fregattomat letettem a fűszálak közé.

— Fillérkém, kincsecském — mondtam a pénznek —, kapsz két gyufaszállábat, egy gyufaszálfejet kormos hajjal, a kabátomból kitepek egy kis cérnát s azzal odakötlek a kutyatejvitorlához, mint egy Odysseust!

— Fillérkém — búcsúztam tőle —, menj... hess!

Ott állt a fillér úr a vizen; a sárga vitorlába belefújt a szél s a fregatt lassan cammogott... ó, legjobb lenne utánavetnem magam a kusza hajónak s elmerülnöm utolsó kincsemmel a pocsolya fenekén.

Hirtelen rámrivallt a gyár első dudálása. Fejem fölött megmozdultak a csillék: az üresek napfénnyel a bányába indultak; a teltek meg agyaggal jöttek a téglaprésekhez. Tompa dörrenés szállt: dinamittal robbantottak, s óriási darabokba törve alázúgott egy-egy magas agyagfal.

Átugrottam az árkon s lefutottam az irodáig. Tudtam, mi lesz kiírva, mégis egész közel mentem az üvegablakhoz és úgy bámultam: „MA MUNKÁSFÖLVÉTEL NINCS.“

Két karom azonnal zsebredugtam: minek fáradjanak a lóbálásba. És szívesen bedugtam volna elgyöngült lábaimat egy óriás zsebébe, csüggedt életemmel együtt. Ó, szívesen fölnyaltam volna nyelvemmel egy konyhát, a nyelvemmel, csak már munkát kapjak.

Gondoltam, erőszakkal bemegyek egy műhelybe, odaállok a satuhoz, veszem a reszelőt s elkezdek dolgozni. Ha valaki rámszól bámulva, ha el akar küldeni, oda se neki, csak reszelek, reszelek, késő éjjelig. Majd csak adnak érte valamit.

Mentem, sovány árnyékomat nézve: úgy tűnt néha, hogy jobbra és balra rengeteg ilyen árnyék van velem, s azok közül néha a szél fölfújt egyet-egyét a sötétes felhőkbe: — Azok meghaltak — gondoltam könnyedén.

A Friss Ujság hirdetései felé vettem az útam. A híd mögöttem volt már, s a fénylő királyi vár is. Milyen jó lenne, gondoltam, egy lámpának lenni a királyi várban! egy trónszéknek! vagy... hisz ez lehetetlen... egy szakácsnak!

S eszembe jutva a reggeli étkezés, önkénytelen tépdésni kezdtem a kávéházi teraszok zöld leveléit. Volt amelyik nyálasan morzsolódott össze, volt amelyik száraz s kissé keserű volt; néha-

néha édesebb fűszál is akadt. Nem sokat törődtem velük: téptem s kiköptem, átbámulva a homályos tükrökbe. Túlságosan nyuláns voltam bennük, öklömnyi fejű és rágcsló.

S bekukkantva a dologban álló kereskedősegedekre, összefacsarodott a szívem. Csak a sok zagyva gondolat jön munka helyett, s ez már így megy az ötödik hónapja! Milyen szívesen nyögnék bármilyen nehéz súly alatt... ebben a tétlenségben még megőrülök! Talán nekidülök egy fának, s ha kérdik, miért áll itt hónapokon át: odasúgom: — Várom, míg gyökeret eresztek!

Milyen utálatos így ötletet-ötletre zavarni. De mit tegyek: ha becsukom ezt a lelki cirkuszt, ha leoltom benne a különös sárga lámpákat: előttem a Duna, vagy egy fa száraz ága a Hűvösvölgyben.

... Már tikkadtan dülök a falnak, s vizsgálom a Friss Ujság hirdetéseit. Néha-néha belémböknék: kicsit visszalökök s megtartom kényelmes pozícióm. Végül is lemondóan, legyintve a kezemmel elfordulok a hirdetéstől és keservesen köpök egyet. Aztán még kettőt.

S befejezve ezt, megállok, magam elé bámulva, hogy most már mit csináljak?

Összerezzenve lepislantok, mert nálamnál tök-magabb alakocska, feketére sült képpel rángatja az ingem: — Köpjön csak — mondja komolyan.

Isten neki.

— Miért köp zöldet? — kérdi s összehünyőrítja macskaszemeit.

— Zöldet? Ja! — s a fejemre ütök — mert füvet rágtam a teraszokról.

— Nézzen csak ide, — kolléga — mondja a tökmag —, hókusz-pókusz — s varázslón gomolyog a kezével és köp.

— Hát maga miért köp sárgát? — kérdem fölvihogva.

Fölhúzza a vállát: — Hókusz-pókusz, mert én meg fát rágok.

— Aj, haj — sóhajtom —, magának sincs állása?

— Régen. És maga mióta luftol?

— Régen.

— Csak már a kormány bukna meg — mondom.

— Csak legalább hosszabb stimpfliket találnék az utcán — dörmögi.

— De azért nem utolsó dolog betörni egy bankba, mi? — kérdem.

— Hiába, elkapják rögtön az embert.

— Persze, több a detektív, mint a légy.

— Hopp — mondom tegezőn —, a füleden is ül egy.

— Hopp — mondja —, a *te* orrodon is ül egy.

— Szervusz!... Szervusz!...

Kettesben ballagunk tovább. Ő néha lehajol, fölkapni egy-egy cigarettacsutkát; én meg szeretnék egy jó villamosjegyet találni, bedőlni egy kosiba s kicsit kiutazni látogatóba a sörgyárakhoz Kőbányára.

— Nincs valami pénzed? — kérdi hirtelen.

— Volt egy fillérem.

— Hol van? — kiáltja izgatottan.

— Csináltam neki egy hajót, s ő lett a kapitánya. Adtam neki két gyufalábat, egy gyufa-fejet, meg kutyatejvitorlát.

— De hol van? — kérdi makacsul —, azt mondd meg... mert nékem is van egy fillérem...s kettőért már egy egész Drámát kapok!

— A Bécsi-úton — mondom mesélőn —, messze... egy árokban úszik, ha már le nem merült.

— A Bécsi-úton? — faggat —, a téglagyári ároknál?

— Igen... igen — s lebiggyesztem az ajkam —, de miért izgulsz?

— Te ló — kiáltja mérgesen —, mert kimegyek érte... ha megtalálom, egy egész Drámát szíhatok...

S egyedül kószálok már. A kis Misi (mert így hívták) elindult Óbudára a fillérért: „hátha találok útközben is egyet“ — mondogatta és elment... Nem nagyon bánom. Amit a köpésről mondott, az jó vicc, de máskülönben egy kis paraszt, aki leenné a fejemről a szőrt.

S dél van. Újra kezdtem a kávéházi teraszok fosztogatását. De most már megfigyelem a nyál-lövedékeket. Zöld, zöld... s Isten felé elbámulva, sóhajtván kérdelem: — Uram, mikor köpök én már sonkásat, halasat, krémeset?

Egy poros padra ereszkedek. Itt pihenek át egy harangszóközt, aztán gyufaszálakkal ráírom a padra: Itt járt: G. A. E. 1930 júl. 4.

Mi lenne, ha ilyen padra írnám a búcsúlevelem?... elfújná a szél? vagy ráülne valaki?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ZSIROSKENYÉR ÉS ALMA

Egy csontfogójú bot maradt boldogult urától: mindig erre támaszkodott járás közben. Most is ezzel fenyegette a lajhár Joskót, aki a fortyogó meszet habarta szét a nagy fateknőben. De a legény azért is lopta a napot minden mozdulatával, a keringő galambokat bámulta, s a végén széles mosollyal meredt az anyóra. Nem félt tőle, noha a nagyanya el volt szánva arra, hogy ráhúzz egyet, mert szerte hagyja a cserepet, nem lapátolja egybe a dunai kavicsot, s a cementeszsákokat kint heverteti az ég alatt. Ha eső kerekedik, összeázik keményre mind.

— Nekem kell mindenre vigyázni — sóhajtott az anyó s csüggedten leengedte hadakozó botját.

Tehetetlenül állt a legénnyel szemben, aki egyre csak nevetgélt rá: — Csak ne vess... majd megmondom az úrnak, majd kirúg — pattant a szájából... mire Joskó sunyin föl kacagott s a hasát tapogatta.

Az öregasszony szeme hirtelen könnyes lett:

már bentről lesett erre a lustára. Szólt a lánynak is, de az csak klavírozott tovább. Csak a zongorát tudja verni... S most, hogy ezt itt rajtakapja a széltoláson, ráadásul még szemtelen. Istennem, ha este hazajön a veje azokkal a fránya váltókkal és ő előhossa a napszámos lustálkodását: az is csak rábámul, mintha nem értené, aztán azt mondja: — Fáradt vagyok, mama, megbocsásson, de...

S így megy ez minden panasznál és mindenütt. Ezek a fiatalok nem tudják, milyen gyorsan elakad az élet szekere, s az embert egykettőre leteszik a temetőnél. Ezek nem értik meg ezt a képet, amint ő itt áll erőtllenül és könnyezve a napszámostal szemben, aki csak vihog rá... Most is, odabent a konyhán mosás folyik. S micsoda szappanpocsékolással. Három darab Albust eldöröglt már ez a vén iszákos Racsákné egy batyú ruhához. Persze... mert lusta kefélni, lusta jól kifőzni a ruhát, inkább bőven a szappant... Hogy egy ilyen vénasszony mikép lehet ilyen pazarló?... s milyen ravasz: reggel pont hétre jön be, s tízkor szépen megfrüstököl; délben meg kényelmesen széket vesz magának, s eleszeget egy óra hosszat; estére meg kikészíti a kis szatyrát, kirakja a teletöltendő ételeslábaskákat, aztán kitesz egy kétkilós staniclit: ebbe összeszedi a krumplihéjjat, meg miegymást a malacának. Persze mindez csak ráadásba: mert ezenkívül szigorúan megköveteli az öt pengőt és még féldeci

rumot is négy órakor. S Málcsi, a lánya, csak adja, csak nevet rá, ha duzzog miatta: — Hívj másikat anyuskám, hisz örülnünk kell, hogy a Racsákné nem lop... mit? hát van olyan mosónő, aki nem lop? odakötik a szoknyájuk alá a vizes ruhát: kitömik a blúzukat s mellet dagasztanak belőle maguknak... s ez a Racsákné: a főfőtolvaj!

Most szigorú pillantással otthagya a legényt: — Dolgozz — s már topogott errébb hatvannyolc évétől görnyedten, föld felé hajló öszült fejjel, szürke pamutkendővel borított keskeny vállacskaival. Amint eltűnt a konyhaajtó mögött: Joskó rögtön nekidurálta magát. Keze alatt sisteregve viharzott az oltódó mész és mégse loccsant ki a fele. Majd széles lapáttal összekotorta a kavicsot; fölkapta a cementeszsákot s be a fészér alá; most megtett mindent, mert az anyó nem volt itt; most huncutul belátta, hogy jó volt a parancsa.

Ezalatt az anyó belépett a párás konyhába. Itt széles teknő állt kockaalakú faszéken; a teknő egyik sarkában a még piszkos kifőtt ruha gőzölgött; a másik felén, fehér hab alatt, a pernahajder Racsákné keze halászott. A kefe a párolgó vízben uszkált. Az anyó megállt, keskeny ajkait összeszorítva, botját keményen a földbe szúrva vizsgálta a másik öregasszonyt. Szót se szólt, csak nézte mint egy kígyó és a mosónő lopva elkapta a hajókázó kefét, kihalászta a vízbe merült szapant, gyorsan szétsimított egy alsónadrágot és

kefélni kezdte. A nagy mosófazékban felbugyogott a víz és megperdült a sparhejten, mint a dobverés. Fönt a falon meg kiugrott a kiskakuk az órából és tizet kakukolt. Racsákné még befejezte az alsónadrág kefélését, aztán letette a munkát: — Naccsága kérem — mondta — tíz óra van.

Az anyó rideg maradt: — Húzza félre a lábast, hisz kifut a fele és odasül a ruha.

Racsákné se volt már fiatal. Abból az öreg munkásasszony-fajtából való, akit soha semmilyen dolog ki nem fáraszt: meszelnek, mosnak, gombát szednek, vasalnak, fát vágnak és isznak rendületlenül. Lompos, öreg szoknya verte férficipőbe bujtatott lábait; az orra vörös volt, apró bibircsókka, s szeme egészen összehúzódott; ő is tipegett már, mint az öreg nagysága. És szűk eszével, szűk kis szemével sehogyanse értette, miért éppen egy ilyen öregasszony macerál ennyire egy másik öreget? Azért is azt mondta: — Nem kapok uzsonnát?... a fiatal naccsága ád máma?

— Hiszen még nem mosott ki semmit; és miért jött maga máma is pont hétkor; ki látta azt, hogy egy mosónő ne jöjjön hét előtt... utoljára van nálunk, jegyezze meg: legeslegutoljára... maga nem fogja nekem vízben eláztatni a szappanokat, maga nem fogja tízkor letenni a kefét és uzsonnát kérni .. majd szólok a vejemnek...

Racsákné megszeppent; már-már újra a kefe után nyúlt, de aztán megmakacsolta magát: —

A fiatal naccsága mondta, tízkor kérjek uzsonnát — s indulni készült be, a fiatal nagyságához.

A másik öreg ijedten megkapta a karját. Hogyisne: a Málcsi még képes a szalámiból adni; hogyisne, multkor is úgy megkente a zsíros kenyerét, hogy öt rántás lett volna belőle.

— Majd én adok magának — s lehajolt a konyhakredenchez, kivette és szikkadt melléhez szorította a kenyeret s vékonyan, mint a zsúrokra szokás, megszelte a karéjt. S mikor ezzel megvolt: fogta az öregebb zsíros bődönt, s fölnyitotta. Mélyen belenézett: fenekén habos dombokban terült el a maradék zsír; máris elővett egy kanalat s azzal szép símára boronálta, s így nézegette tovább. Úgy ni, most aztán próbáljon meg valaki belenyúlni és lopni belőle: megmarad a kése nyoma. Hanem hát tízórai kell ennek a vén sátnak, s még hozzá Málcsi parancsára: zsíros kenyér! Erősebben kezdett verni a szíve; sajnálta a már elsimított zsírt földúlni újra, olyan szívesen megkérte volna Racsáknét, hogy egye szárazon inkább a kenyerét, de az a szemtelen mosónő már bámulja, már várja az ennit, mint az éhes kutya. Ki van koplalva, gondolta epésen, s most itt az alkalom telezabálni magát... Azonban hirtelen ő is valami éhségfélét érzett: hajnalban itta meg a félcsésze kávécskáját, amiből lespórolt egy kockacukrot és a fölét. Magának is szelt a kenyérből, s töprengő arca, mintha napfény érné: földerült. Kinyújtotta öreg, kicsit remegő mutató-

ujját s törölgetni kezdte vele a zsírosbödön oldalán sápadozó vékony zsírharminatot. Törölte, s rákente először Racsákné kenyerére, aztán ami még megmaradt az öreg ráncok között, azzal a saját kenyerét zsírozta meg. Egyre boldogabbnak látszott: lám ők esznek s a fenekén mégis szép símán marad a zsír; milyen jó, hogy kitalálta, most az oldalából meguzsonnáznak mind a ketten. Hogy miért szedte le ép az ujjával, az a végén tűnt ki: mert mikor Racsákné már megkapta a maga karéját, az anyó szájába vette a zsíros ujját és szopogatni kezdte, mint ahogy a velőt szívják ki a csontból. Így szívta tele zsírossággal a sápadt ínyét, s hozzá-hozzá harapott egy-egy picurkát a kenyeréből: még az ajkát is megnyalta, mint a torkos kis cicák.

Racsákné azonban csöppet se örült: állandóan morgott magában... a Buxbauméknál ezt adják, meg szalonnát, deci bort; a Krauszéknál kolbászt... sanda pillantással méregette a másikat, de aztán megint odaállt a teknőhöz s kiázott ujjai megmarkolták a kefét.

Tiszta gőz volt a konyha: az öreg nagysága jólesően fürdött benne, hát még milyen nagy lett az öröme, mikor letörölve a párát, kinézett az ablakon s nem látta az udvar közepén a cementszákókat, s rendbe volt rakva a cserép. De csak egy pillanatig tartott ez a jókedv, mert föntről megint megcsendültek a zongora-hangok, áradó, sóhajtó zene szólt; szép volt az igaz, de tízkor

már rotyogni kellene az ebédnek s még nyoma sincsen. Elszontyolodva gondolt arra, hogy egy leölt pulyka csüng a spejzban s azt egyszerre akarja megsütni ez a könnyelmű Málcsi. Ő bizony rögtön bemegy hozzá és lebeszéli erről.

Ez a pulyka elég, jól beosztva, öt napig! Meg pláne olyankor csinálni ilyet, mikor mosónő van a háznál. Kolbászt kell annak adni, nem sültet! Vette botját s beindult a lányához. Már a kilincsen volt a keze s be akart nyitni, de hirtelen meggondolta magát s visszafordult. Mert valóságos Szodoma és Gomorra dübörgött odabent: mélyhangok mennyköve, magashangok villámjával tarkítva. Ha benyitna, rárivallna, mint az őrült: — Mi az? és csak süketen mondaná mindenre: — Igen mamuska, igen...

Legjobb lesz, ha visszamegy s ő maga bontja föl és osztja el a pulykát. Joskóval meg hozat hurkát a hentestől s azt süti meg a mosónénak...

Este volt már. Az őszi levegő a fölharapott gyümölcsök ízével volt tele; a csillagok bámészan kibukkantak az égre mint a szőkefürtű, eltévedt kisbabák. Egy szárnycsapás is hallatszott: talán egy pacsirta menekült föl a puha égbe, ott aludni hajnalig.

A kakuk kijött az órafészke elé, hogy nyolcat kiáltson. A mosás gőze csendesen üllepedett s egyre tisztábban ragyogott benne a villanylámpa fénye.

— Kész vagyok naccsága kérem, — szólalt

meg Racsákné és tapogatódzva kérdezte — ki-vihetem a teknőt?

Az anyó köhentett s összeráncolta a homlokát: — Föl van minden ruha terítve?

— Ja, ja, — bólogatta Racsákné — minden kérem szépen.

— Megette délben mind a hurkát? — kérdezte a másik.

— Ja, ja, — felelte a mosónő — a fiatal nacs-sága nekem ígerte a krumplihéjjat, meg — kicsit habozott, hogy kimondja-e — meg az almát az ebédlőből.

— Az almát, amit egy pengőért vettünk? — s egészen elszörnyedt. Rögtön sietett Málcsihoz. Az a díványon feküdt kényelmesen s egy szép bőrkötésű könyvben lapozgatott.

— Te odaígérted a kiló almát? — tört rá a megdöbbent öregasszony, — egész nap etetted, itattad, öt pengőt kap és még a holnapi zsúrra való almát is odaadod?

— De anyuskám, de édes anyuskám, az az alma rohadt s le van ütve. Azt én nem tehetem a doktorék elé.

— És rétesnek rossz lenne, vagy kompótnak?

Málcsi nem értette ezt. Hát összesen csak egy pengőbe került az alma, nem válogatta ki és becsapták. — De hát miért kell ezen mingyárt sírni, anyuska?

Az öregasszony csak bólogatta a fejét: — Hát miért, hát miért... aztán szipogva megfordult s

ment elszorult szívvel kifelé. Már az ajtónál volt, mikor hirtelen elkapta őt Málcsi és csókolni kezdte: — Anyuskám.

Boldogan tűrte az ölelgetést, de a következő percben megint azt kérdezte: — Szóval az almát holnap fölsütjük rétesnek?... mire Málcsi rögtön elengedte s kurtán ennyit mondott: — Nem!

Jézus vihetne úgy a keresztet, mint az öreg-asszony a stanicli almát. S mikor beleengedte a szatyorba s Racsákné megtapogatta: elment a kedve tovább élni, legszívesebben magára vette volna a fekete kendőjét s ki a temetőbe az urához, ráborulni zokogva a sírra s belesüppedni melléje.

— Pucolja ki a spárhejtöt, — mondta vékony hangon — ott a szidol meg a smirgli, de ne pazarolja.

Egy ideig ott álldogált ebben a vékony, elárvult hangban fejezve ki fájdalmát, de később erőt vett rajta a kíváncsiság. Legalább látná azokat az almákat, amiket úgy odadob a lánya. Lopva öle elé vette a szatyort s mint a vén macska ki-osont vele az udvarra. Itt a kötényébe fordította az almákat. Fogdosta, emelgette őket és egyre sóhajtott. Bizony szépen ki lehetett volna vágni s odatenni a vendégek elé. Hát még kompótnak, milyen finom lett volna. Úgy tartogatta a kötényében őket, mintha aranyból volnának. Oda nem adja mind, ha törik, ha szakad. Hármát-négyet kiválogat a javából s abból holnap azért is kom-

pótot tesz az asztalra. Aztán ha megnyalták utána az ujjukat, megmondja a magáét.

Töprengve válogatott köztük. Négyet kiemelt: a többi visszatette. Belépve, hirtelen az ajtó mellett engedte le a szatyort s a négy almával szorongva sietett el Racsákné háta mögött. A spájzban egy fölfordított lábas alá rejtette. Aztán leült megint a konyhában, kicsit békületben az élet iránt, rá-rászólva a lassan, fáradtan mozgó Racsáknéra.

Most már néhány jó szava is volt hozzá: kikérdezte a malaca felől és bizony tetszett neki, hogy így semmiből pénzt tud csinálni a mosónő. De mikor Racsákné kinyilatkoztatta, hogy ő azt az aranyos Miskó malacát le nem vágja, s abból ő nem eszik, megint elfutotta a méreg.

Hát való ennek valami; hát van ennek spórolós esze. Hát érdemes ilyennek odaadni az egy-pengős almát. Befalja este mind, vagy talán a malacával eteti meg. Jól tette, hogy legalább ezt a négy darabot elvette tőle...

Később Málcsi kijött s odaadta az öt pengőt a mosónőnek. Aztán könnyed kíváncsisággal odavetette: — Na megkapta az almát... Az anyó szíve hirtelen nagyot dobbant... de Racsákné boldogan felelte: — Meg, kezit csókolom, meg...

Az öregasszony máskor mindig meg szokta tapogatni távozáskor a mosónő derekát, sőt nem volt rest fölhajtani a szoknyáját is, hogy nem kötött-e oda lopott fehérneműt. Most is neki-

készült, de nem bírta rászállni magát. Csak már inkább kint láthatná ezt a pizsmogó vénasszonyt.

— Mit húzza az időt — s toppantott türelmetlenül — miért nem megy ha mehet! — mint a szikra pattant ki ideges sürgetése, s ez rögtön lángot kapott a fáradt Racsáknében.

— Jóccakát — mondta s már kívül is volt.

Az anyó addig nézte, míg hunyorgó szemei láthatták: főleg az ide-oda lengő szatyort figyelte. Mikor eltűnt a mosónő: kicsit fölsóhajtott. Aztán eszébe jutott a mai vacsora; rögtön hozzálátott, mert úgy akarta beosztani a maradék pulykasültet, hogy holnap délre is jusson egy-egy falat.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BIRKÓZÓ MÉSZÁROSOK

Kecskenyáját vert át egy öreg paraszt a kisváros főutcáján. Az öt állat közül kettő bak volt, hosszú szakállal; valamennyiük istrángja összefutott a csizmás ember bütykös kezébe és így rángatták maguk után. A mészárszék előtt megtorpant az öreg, botját beleverte a puha uti földbe s odakötte a mekegőket, bement a boltba. Egy rúd szalonnát vett. Odabenn négy szálas mészároslegény álldogált, lustán bámultak a napszínű levegőbe. A márványos pénztárban Horvátné ült és fehér holmit horgolt. Hosszú acéltűi gyémánt pontokkal a végükön csillogva sűrögtek, forogtak. Csak az egyik segéd mozdult a szalonnát kiszolgálni, a másik három vigyorogva nézte a kecskenyáját, mert a két bak összeöklelt. Egyre jobban hahotáztak ezen, sőt könnyökkel ingerkedve oldalt is bökték egymást. Horvátné is felállt s leengedve habos horgolását, kibámult az útra.

Magas asszony volt, kíváncsú, hosszú fekete szempillái alól sárgán csillogtak elő naptól melegített macskaszemei. A szája vékonyka mosolyra húzódott a látványtól, aztán tompa tekintettel visszament fehér munkája mellé. Átvette a csengő pénzt a paraszttól, aki odébb állt nagyokat lódulva s kurjantva nyája után. Horvátné horgolt és unatkozott tovább. A férje több napja, hogy vásárra utazott. Talán erről a vásárról átment egy másikra is, mert onnan olcsóbb árakat hírdettek.

A segédek megint összegyűltek a pult mögött tétlenül, egyik nagyobbab ásitott, mint a másik s unalomtól káprázó szemük előtt kacagtatón föl villant a két mitugrálász kecskebak, amint döfködte egymást. Heccelődve összepillantottak, tekintetük szikrázva izomról-izomra futott . . . egyikük hirtelen meet mekegett, mint a kecskebakok s a többiek röhögve visszahangozták: — Me-e-e!

S már aznap délben pokrócot vetettek a földre, a szederfa alá s hejhózá összezúgtak. Kettő százkilós volt köztük, kettő kilencvenen fölül. A karjuk meleg durung, a mellük fújó szikla; arcuk piros, tenyerük akkora, mint egy kisebbfajta tányér. Eleinte csak próbálkoztak, hol így, hol úgy fogták át társukat s elkapták a derekát. De lassan, fogásról-fogásra föllángolt köztük a bír-

kózás, mintha földből nőttek volna ki a napfényre, roppant erejükkel.

A konyhaablak, ami mögött Horvátné főzött déli záróra alatt, vakítóan csillogott, nem láttak mögéje, nem tudták, mikor áll meg az asszony kezében a kanál, mikor nyújtja előre kíváncsi fejét.

Egy óra felé Horvátné kopogása állította meg a küzdőket, kizörgött rájuk a fakanállal: — Ebédelni gyertek!... Mikor bejöttek izzadtan, nagy tagjaikat lógatva és falni kezdtek, ujjongva kapták be a dupla porciókat.

Igy folyt napokon át a megkezdett tusa. Néha rájuk nyílt a konyhaablak s Horvátné beleállt a keretbe, kíváncsian, duzzadtan és férj nélkül. Ilyenkor egészen beleőrültek a harcba, ez a fogát csikorgatta, a másik harapott, rúgott vagy szabálytalanul az öklével dolgozott. S esténként már, a fekhelyükön röhögve évődtek a szalmaözvegy mesternén. S míg idáig jópajtások voltak, most irígyen figyelték a másik tányérját, mert Horvátné merőkanalával vagy húsosztó villájával utalta ki aznapi dicséretét.

A vad dulakodásban Pista tört előre, kisebb volt, mint a többiek, de fekete haja, erősen kiütköző sörtéje, kormos éjszeme egy bikához tette hasonlóvá.

A magas Kovácscsal küszködött két napja

az elsőségért, Horvátné hol ennek, hol annak adott többet délben vagy vacsorára. Ezek ketten úgy küzdöttek a már mindig nyitott konyhablak előtt, mintha kedvesüket félténék mögötte s mintha elbukva, legyőzve utat engednének hozzá.

Csütörtökön szokott a legkevesebb dolog lenni, akkor tartották meg a döntőt. Már főtt rá az ízebb ebéd s a vacsorához még halat is hozatott Horvátné. Délre pedig új ruhát öltött magára s az orra mellett meglátszott a rosszul letörölt púder. A segédek szíve reggel óta dörömbölt, végre dél lett és harangoztak, az izgalomtól mindegyiknek remegett kissé a térde és bíborvörösek voltak. Ma leszórták az ingüket s övig meztelenül álltak ki. Kovács külön bekente magát hájjal, hogy jobban kicsúszhasson a fogások közül, Géza friss disznóvért ivott, mert az erősít és hevít, Pista most nyelte le az utolsó falat nyers marhahúst, a negyedik félliter bort öntött magába. Lomhán, nagy erőt mutatva lépdeltek ki a szederfa alá. Gyenge szellő söprött végig a zöld levelek között, néhány hószárnýú galamb keringett körbe, a harangszó már elszállt, mint a füst.

Géza széket hozott ki a mesternének, azután mint az eleven bunkók sujtottak össze, néha neki-lódultak a fának s lehullt rájuk pár szem fekete szeder. Észrevétlen két fiatal menyecske lépett

be a kapun, félig nyitva hagyták maguk mögött és szorongva lesték a birkózókat. Hátuknál egy öregasszony állt, iskolás unokájával, akin tarisznya lógott.

Észre se vették a nézőket, úgy bömböltek egymásra, mint a tömzsi tengeri hullámok vihar előtt, ziháló füttyeik, mint a szél zúgtak s döngött alattuk a föld. Néha lezuhantak, de újra fölnyomták magukat megfeszült nyakkal és vicsorgó fogakkal. Most azonban a vénasszony s a két menyecske csoportját kettéhasította egy belépő zömök férfi. Zsíros bőrkabát volt rajta, kövér képében víztiszta kék szemek csillogtak értelmesen. Horvát volt.

— Fene a dolgotokat — bömbölte, észrevéve köztük kipirultan figyelő feleségét is — és felénk rohant.

Horvátné rögtön fölállt és megremegett. Hoszszú, meglepett pillantással fogadta férje nézését. Kicsit rekedt volt a hangja a megszégyenüléstől, de azért is a legényekre szólt: — Csak folytasátok — s nagyot lélegezve, — no csak folytasátok.

Horvát összehúzta magát dühében, olyan volt, mint a befelé sodort rúgó, mingyárt pattanni fog s arcul csapja az asszonyt. Egy percig dermedt csönd volt. Horvát elfúlva fölnézett kéményük kanyargó füstjére, mintha vele akarná

küldeni bennrekedt haragját. Most visszanezett az udvarra s kicsit bódultan ismerte fel újra megszeppent legényeit s a feleségét, aki kihúzott derékka! truccosan biztatni készült a segédek.

— A legények miért állnak? — volt Horvát első, csitult csengésű kérdése.

— Mert már berakták a húst. Dolog meg nincsen délidőben — csattant fel az ellenséges válasz.

Horvát meghajtotta a fejét. — Jaj, te Anna, te Anna, már megint kezded a régít. — Hiszen megpróbálkozott azelőtt is egy-egy segédjével, de hát már ilyen nyíltan, az udvar közepéből válogatni köztük, mégis csak disznóság. Megint elöntötte a csendes, szomorú méreg. Legszívesebben sorra fölkapta volna a legényeit és ki velük, legszívesebben fölkapta volna ezt a szőke aszszonyt is a hajánál fogva s hozzá a falhoz... de ismét magába itta ifjan maradt szép nyakát, mohó termetét... biztosan érezte, hogyha most megszégyeníti, még ma éjjel összeáll dachból az egyikkel s elhagyja a házat... megint fölpillantott tanácskozva a magasba s mintha a meleg napból érte volna egy bölcs gondolat legyintése... hiszen birkózott ő is legénykorában... tusakodott, mint egy fiatal bika s mindenkit odazengelt a földhöz... nem hiába ment a cirkuszba

fogást tanulni. Most megemlékezett hirtelen egy fogásról, amit sok-sok borért csikart ki: — Csak engedd közel magadhoz, aztán húzd hátra egy kevést a karod, aztán lökd be neki észrevétlen a gyomorszájába s tégy úgy, mintha még izzadnál vele, pedig fenét, csak a lélekzetét szorítod ráadásul, míg el nem alél.

— No hát birkózzatok csak — szólalt meg Horvát, — nohát rajta, lássam.

A legények meg se moccantak. Hanem a mesterné megint rájuk szólt:

— No mitől féltek, kezdjétek... — Erre újra nekilendültek.

Horvát magába dörögve leült a székre s hol a feleségére, hol a legényekre meredt. Láta a segédek vad, zilált pillantását az asszonyán s látta, hogy az asszony kitárja a száját az izgalomtól s bámulva odafigyel a szőrösmellű küzködőkre. Hiszen ez olyan, mint a részeg... és dübörögve vert a szive... Anna — akarta megszólítani az asszonyt. — Anna térj észre... Mit lehet itt tenni?... Míg okoskodott, a lábai megremegtek az indulattól, a tenyere hol ökölbe szorult, hol mintha fojtogatna már valakit. Le-föl hullámoztak előtte az újra nekizúdult fiatal testek. Veszettül dörömböltek, csapkodtak, ziháltak. Erőlködésükben harapták az ajkukat, a nyakuk feszült, gyúrták egymást. Az asszony bíborpiros

volt, kezével remegve dobolt a térdén, a másik kezét a szájára nyomta, nehogy olykor fölkiáltson. Nagyot sóhajtott Horvát, önön testében érezte, hogy reszket most felesége teste, emlékezett, milyen kedvetlenül tolta el magától az asszony, hiába nyult így vagy úgy a derekához, hideg maradt. De most a kacér lelke már ott táncol köztük s amint Pista újra s újra lenyomja Kovácsot s az mint a fuldokló, mégis kibukik a másik szorítása alól s ilyenkor büszkén a feleségére néz, nyilvánvaló, hogy nesztelen már odaigértte magát nekik. Miképp legyen ereje ettől a vad tombolástól, ettől a sok fiatal testtől visszahódítani az asszonyt?

Míg a döntő harc tovább dühöngött, összeszedte magát újra a mester. Egy mosolyba futott végig a mentő gondolata. Fölállt a helyéről.

— Rajta! — kurjantotta egészen vidáman — jobban szorítsd.

S odahajolt kivizsgálni Kovács vállát, nem volt rest aládugni a két ujját, hogy ohó még nincs lenn, csak gyerünk tovább... s fürgén, mint még soha, odaosont a helyezésekért versengő párhoz: — Nincs lenn, fölállni, kezdjétek újra.

Az asszony éles hangja tört rá: — Mit bíraskodsz, hagyd má őket.

Horvát megfordult, de aztán elnevette magát és tovább biztatta, fárasztotta őket.

Most mintha Kovács hirtelen kifulladt volna Pista karjai között, kicsit elhagyta magát s elég volt ennyi, hogy Pista zuhanva lenyomja. Rátérdelt zihálva. Kovács két vállon volt.

Fújva fölálltak mind a ketten. Az egyik segéd lehajolt, hogy fölvegye a pokrócot, a többiek melákul, kifáradva bámulták a győztest, aki mellén tartotta súlyos ökleit s úgy lihegett.

Horvát tudta, hogy ő most ezek között egy kolonc, egy tivornya rontó, itt Pista most a nagy, a hős. Gondolkozva megint összeráncolta a homlokát, de aztán derűsen lehúzta a kabátját és nyugodtan túrni kezdte az ingújját. Rámosolygott a feleségére is, aki izetlenül tekintett vissza. Gyúrte, keményre gyúrte az ingújját és sercegeve belepökött a tenyerébe.

— No, Pistukám, hát még csak velem, aztán pihenhetsz — mondta hunyorogva a segédnek s ő maga vetette le a pokrócot.

A legények meglepve összerándultak. A mesterné előbbre lépett. Mit akar ez a vén medve, földhözpuffantást? Horvát fürgén gombolgatta az ingét is, de Pista nem mozdult. Csak nem fog a mesterével birkózni.

— No gyüjj — szólt rá komolyan Horvát, — ne tekintsd, hogy a mestered vagyok.

De senki se bízta a segédet, egyszerre megsejtették, hogy milyen tusáról van itt szó.

Horvát közel lépett a segédhez s kihívóan elkapta a karját. A jobblábát azonnal kifeszítette, hogy balkarral majd átnyulhasson a derékhoz s a fölszabadult jobbkarral észrevétlen beüssön a gyomorszájba. Pistát földühítette ez a rángatás, összehúzta magát és hajrá, nekirohant a mesterének. Horvát csak egy pillanatra lett komoly, aztán megint kiült arcára a huncut mosoly: s a balkarja már kúszott nyugodtan, erősen a legény dereka felé.

— Tud még az öreg birkózni — vélték a segédek és szorongva figyeltek. Horvát jobblába úgy feszült ki, hogy a nekizuduló segéd rögtön megbotlott benne. Ekkor irtó erővel magához rántotta a legényt, közben hátrahúzta az öklét és nesztelen erővel belevágta a gyomorszájba. Pista fölnyögött s lehúnyta a szemét. Horvát meg egyre szorosabban fonta karjait a másik melle körül: — az erőlködéstől vörös lett. Majd mintha csak egy fél borjú lenne, levegőbe kapta s földhöz csapta az alélt legényt. Rá se térdelt, otthagya heverni s porolgatni kezdte ruhájáról a birkózás nyomait. Majd lassan a kabátjáért nyult, hogy fölhúzza. Ekkor odasurrant

hozzá az asszony és szótlanul megfogta a kabát egyik szárnyát. A szeme könnyes volt, az orcái tüzesek. Valamit akart mondani, de csak ennyi sikerült: — Jó ebéd van.

Horvát föl kacagott: — Akkor megkóstoljuk! s nehéz jobbkarját kibékülten felesége vállára engedte: — Gyerünk ebédelni!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

RABLÁS

A város úgy merült alá a kék fagyban, mint valami üvegtóban. Estefelé, csengett-bongott a szegény emberek lépése, majdhogy szikrák pattantak elő sarkaik nyomán az acélkemény utcákból.

A tömzsi állás nélküli irnok szorosabban bújta a feleségéhez, aki üvegesszemű volt, szívbajos s most ijedten meredt a férjére: — Tudtam — suttogta elgyöngülten az éhségtől — hogy veled nyomorba jutok.

Az irnok elfordította födetlen, fagytól ezüstös fejét.

— Rémitő — mormogta — még az asszony is belémmar. Hát öljek, vagy raboljak?

S rápillantott: — Talán azt akarnád? ... de nem szólt, elkerülte a további veszekedést, mert az asszonyra rájöhet a roham és akkor habzó szájjal végigvágódik itt az utcán. A mentők elviszik tőle s ő pedig árván magára marad.

Megsimította az asszony kezét és azt mondta: — Csendesedj.

Útközben, míg a Körút felé vándoroltak, az asszony mindig súlyosabban nehezedett rá.

S már beértek a Körútra, kávéházak mellett mentek el s a villamos sínek sziszegve vezették a mélyedésükbe fúródó szélrohamokat. Egy mozi

előtt jajdult föl először az asszony s mikor az irnok ijedt, kérdezősködő arccal hozzáhajolt, azt súgta néki: — Görcsöm van.

S vékony ujjaival a gyomrát szorongatta, a lábai idegesen reszkettek.

Az irnok elkáromkodta magát. Iszonyú! A házak már csukva vannak, a házmestereket kellene fölcsengetni egy kulcsért s bő borravalókat adni nekik. De az a házikó is, ami ott áldogál a következő utcasarkon: pénzt kér és ők nem adhatnak.

Nincs egy fillérjük, se lakásuk s most, varázsszerűen minden megélénkül. Éjfél közelít, több az ember, autók búgnak s az utolsó villamosok csöngetnek. A mellékutcák is élénkek és világítottak. Az asszony szegény, egyre jobban reszket, nem bír már tovább menni és megáll.

— Krisztuskám — suttogja — segíts meg engem.

Az irnok zavartan pislog, szét szeretné tépni a házakat, benyúlni a hálósobákba, fülüknél fogva idehúzni az alvókat s mint valami mord álmoképet megjelentetni előttük a feleségét: — Itt didereg a végső nyomorúság. Mert ha már éhezünk, jó, de hogy még arra se legyen pénzünk, hogy a szennyüinktől megszabadulhassunk, az szörnyűség!

— Jőjj kérlek tovább, — hívja az asszonyt — lépj ki a kapu alól, ha nem bírsz, elviszlek a karon.

Az asszony sírva fakadt. Bárcsak elperzselné a halál, mint a viaszt és kint okozó testét nem érezné soha többé. Szégyelte a fájdalmát, nem akart jajgatni és tovább indult.

Az irnok lassúnak találta a haladást, hosszúnak tünt az út a házikóig s elgondolta, ha túl is lesznek ezen a kínon, ha kikoldulják az ingyen helyet az anyókatól, akkor majd az éhség görcse jön elő, a fagy kegyetlenül tépdesei őket s a földre roskasztja és megfagynak.

Mintha hűvös hegyeken lépdeltek volna át, a levegő megfagyott bozótjain; a fagy tüskéi megmarták a lábukat. Az irnok fáradt testében duzzogva forrt a lélek, káromkodás kavargott benne, emberútálat és keserűség, harag, lázadás pattogtatta a nyeldeklőjét, följebb dobta a szívverését s homlokát futva pirosította be a vér. Kiabáló szavak suhantak végig rajta, egymáshoz verődtek csattogva, mint az összefutó vasúti kocsik az állomáson s mindegyikük mást hordott a falai között. A sok belső csattogástól, ütközéstől fölizgatva, hevesebben lépett az irnok, de most megtorpant, mert sisteregve egy szélesebb lokomotív rohant végig rajta, tovább zúgott és kilökte a töltésre az előbbi szavakat. A feleségére meredtek a szemei, mint két vörös lámpás: — Hát rabolni muszáj?

Az asszony nyögve fölpillantott rá s öntudatlan védekezéssel sóhajtott.

De még nem tudta, hogy mit akar rabolni és

kit támad meg. Gazdag ködbe bujtak előtte a bankok, a házak, a járó-kelők: — Istenem, megnyit lehet rabolni, milyen gazdag a világ, hol kezdjem?

— Csakugyan — mormogta az irnok, — embert állítsak meg és kérjem a pénzét? Vagy az egyik mellékutcában tépjek fel egy rollót?

Ám az asszony dideregve kapott utána: — Ne siess, állj meg! Nem bírok rohanni!

De az irnok mosolygott, megvult a terve: — Még csak öt lépést. Könyörgök, még csak öt lépést a házikóig. Ott bemész, helyet kérsz az anyókatól, amíg ő beereszt, én lefogom. Ha végeztél, te állsz a helyére és beszeded a vendégek-től a bért. Így összegyűjtünk egy vacsorára valót.

Az asszony hebegve takarta el az arcát, de az irnok újra fülébe súgta: — Meg kell tenned, hiszen összeesel a görcestől. Meg kell tenned, mert reggelig egyikünk sem bírja ki az éhezést. Úgyis be kell oda menned, eredj hát!

Tűz lövelt a szájából s megperzselte az asszony fülét; a szíve örömtől vert, hogy noha rablást végez, csak egy vacsoráról van szó, néhány fillérről, nem öl meg senkit, csak a száját tömi el s a kezét köti össze és megfosztja az anyót egy éccakára való jövedelmétől.

Előbbre lendült és kinyitotta az ajtót. S elrejtőzve, nem engedte becsukni, hogy kileshesse a pillanatot. A felesége ingadozva lépett beljebb, vele szemben félrerohant egy ajtó s kilépett az

anyóka, kulcsokkal a kezében. Az egyik fülke szabadra nyílt és az asszony eltűnt. Az anyóka fülére tapasztott kézzel jött előbbre: — Huzat van — motyogta és vaksi szemeivel kifelé fordult.

Az irnok lábhegyen lépett be s az anyóka részegnek hitte:

— Ide a hölgyek járnak, A másik ajtón.

— Tudom, kéremszépen — susogta az irnok udvariasan és egészen közel hajolt hozzá. Az anyókára meredt s a tenyere bizalmasan nyúlt az öreg szája felé: rátapasztotta, a lábát gáncsolón mögé vetette s az anyó rémülten eldült a karjai között. Most az irnok ujjai játszva a nyakára csúsztak, de ez csak fenyegetés volt.

— Nem — gondolta az irnok — csak a száját fogom be, az is elég lesz.

S már nyugodtan, ügyesen végezte a többit. Az anyó szájába tömte a zsebkendőjét és az öreg kötényével fogta bilincsbe a kezét. Aztán a kulcsokat kaparintotta meg, fölnyitott egy fülkét s behúzta oda az anyót.

Mikor kilépett, hófehér arc fogadta, a száján habbal és széthullt hajjal.

— Itt a roham — komorodott el az irnok — ha most belép valaki, kitalál mindent.

— Giza — riadt rá az asszonyra, — nyugodj meg, töröld le a habot. Ülj ide az anyó helyére. Ha valaki jön, hogy nyitsz neki ajtót? Itt a fogoly van! — s arra mutatott, ahol az anyó hevert.

— Nyugodj meg — sürgette, — mert jönni ta-

lálnak! Értsd meg, kinyitod az ajtót, így ni és kinyujtod feléjük a kezed: akkor pénzt adnak neked! Aztán rájuk csukod, érted-e már, az Isten-ért?

Az irnok kétségbeesetten pillantott a szívromhammal küszködő asszonyra. S már a férfiosztályon megnyikorgott az ajtó. Talán két férfi léphetett be, mulatságból hazafelé haladók és nagyokat kiáltoztak és kacagtak.

Az irnoknak elszorult a szíve. Hátha beljebb jönnek, helyiséget kívánnak, akkor mi lesz? Az asszony elájul, hiszen még egészségesen se bírná rá, hogy ajtót nyisson egy férfinak.

De a zaj elhalt, csöndesség volt, s az irnok két ajtóval ellátott őriző-fülkébe húzódott a feleségével.

— Várni kell, Giza. Nyugodj meg, szívem.

Igen, várakozni kell. Ha vendég jönne, majd kinyitja előttük a fülkét. Nem sokáig kell figyelni, biztosan betérnek ide nők is.

S végül megtörtént ez a kívánsága. Tollasalapú utcai nő lépett be. Búzlott az italtól és idegesen nevetgélt:

— Gyorsan, gyorsan — parancsolta és lám, Giza mindent elvégzett egészen jól.

S mikor eltávozott, húsz fillér maradt utána, s az irnok öröme derült: — Hiszen megölhettem volna, elvehettem volna mindenét, de nem tettem. Nékem csak a húsz fillér kellett tőle.

— No látod, Giza — mondta vihogva az asz-

szonynak —, nem is olyan nehéz mesterség. Ülje ide a székre és várjunk csak.

Úgy tűnt előtte, mintha szűk kis birodalmat talált volna és fölkiáltott: — Istenem, ha egy ilyen házikó a miénk lehetne, milyen szépen megélnénk mi ketten! Ha valahogy el lehetne venni gyilkosság nélkül ettől az anyótól.

— Így jó rabolni — gondolta —, gyilkosság és vér nélkül.

Aztán eszébe jutott, hogy az ilyen házikókat éjjélkor le szokták zárni, a női osztály fölötti lámpát kioltják, s lám az övéké még mindig világít árulkodón. Valójában ez előnyt jelent, mert az ide betérők majd bőséges borravalót fognak adni.

De esetleg beszélhat a sarkon posztoló rendőr is: — Kérem, mi az, meddig akarnak még nyitva tartani?... Talán jól ismeri az anyókat s majd rájuk mered gyanakodva: — Kicsodák maguk, hol az anyó, mit keresnek itten?

S amint az idő múlt, az őrök egyre idegeesebbek lettek. A felesége gyötrődve ült a széken és dolga sem akadt. A fénylő lámpa meg úgy villogott a fejük fölött, mint a titkokat kiordító áruló. Legszívesebben kioltotta volna, de félt, hogy akkor elkerülik a házikót! De sosem hitte, hogy a gázlámpa ilyen puffadtra hízhat, rendőrszék loboghat a fején és szigorúan fénylő szemmel azt kérheti tőle: — Ön rabló? Rabolt és még csak húsz fillérje van összesen? Ha-há és

ezért a pénzért fogják Önt lecsukni két-három évre? S kimondják: — Rabló lett belőle, húsz fillérért, ha-há-há!

Igen, a feleselő gázlámpát okvetlenül el kell fűjni. Olyan erős fénye van az éjszakában, hogy szinte beillene Napnak, s áttetszővé teszi a bódé falait, mindenki beláthat ide, láthatják a megkötözött anyót, a két rablót, amint ülnek egymás mellett.

És az irnok leoltotta a gázlámpát.

— Most sötét van, Giza, nem kell félned.

S még mindig mosolygott, mert új tervet lobbantott föl az agya. S mikor a férfiaknál megcsikordult az ajtó, kilépett.

Egy részeg volt, aki bejött, szuszogva sóhajtott, s meghökkenően ijedt az irnokra. Az pedig kinyújtotta elébe a kezét és rászólt: — Éjfél után itt is fizetni kell.

— Jó — motyogta a részeg —, oáhh-o-áh, jó, jó.

De az irnok mint a démon állt fölötte, leste őt és izgatottan várt. Ha ez sikerül, akkor minden betérő férfitől díjat szed, pedig nem kell fizetniök. S Gizát megkíméli, hadd pihenjen ott a meleg zugban.

De megrezzenve hátralépett a részegtől, mert két hangos úr tért be.

— Miért van itt sötét? — kérdezte az egyik.

— Spórol a főváros — kacagta a társa.

— Igen, kérem, uraim — akart közbevágni

—, tessék csak tíz fillért adni, mert a főváros szegény és pénzre van szüksége.

A részeg támolyogva lépett hátra, a ruháját rendezte, s fölkiáltott: — o-o-áh, itt-itt van a pénz!

És pislogva az irnokot kereste.

A két úr is megfordult kutatva és az egyik egészen közel lépett hozzá és az arcába lehelt: — Maga koldus?

— Kérem! — kiáltott fel az irnok — nem, nem! Én csak bejöttem ide.

S ezzel már menekülve kifelé indult. Kint megcsapta az éles szél és megtántorodott tőle. Aztán a két úr szeme elől hátrafelé sompolygott a női osztály felé. S besuhant vissza a feleségéhez. Az asszony bénultan üldögélt a széken, s mikor az irnok meglátta: sírva fakadt. Mindene rázkódott a zokogástól. S az asszony a zajra, mint valami hófehérarcú kísértet fölemelkedett, a kezében megcsörrentek a kulcsok és azt mondta az urának: — Tessék!

— Talán megháborodott? — döbbsent meg az irnok. — Ó, hogy idáig jutottak! Hát rablók voltak, erőszakosak és van hús fillérjük! S bent talán már az öreg anyó megfulladt és ő gyilkos lett ezalatt. És a két úr, ha ujságot olvas holnap, visszaemlékezik a kalandra, személyleírást adnak róla és elfogják.

Megremegett és legelőször azt a fülkét tépte föl, ahol az anyóka hevert. — Talán még él?

Az öregasszony félig eszméletén volt és szemei könnyesen világoltak. S egyre ijedtebben tángultak szét, mikor az irnok remegő szájjal fölébe hajolt... — Most öl meg — gondolhatta, s még a fojtó dugaszon át is kireszketett segílyt kérő jajdulása.

Az irnok felesége ott állt már fölöttük és sikoltva kapta meg a férje karját: — Ne fojtsd meg!

Pedig az irnok szemei tele voltak könnyel, s az anyó szájából kitépte a zsebkendőt és leszakgatta a kötést a kezeiről. Azt akarta mondani: — Fogadj minket gyermekeidnek anyó, ha meg is bántottunk téged. Könyörgünk, kődobásainkért dobj vissza kenyérrel!

De az anyó csak pihegett és elnyúlva bámult az irnokra. Az szerette volna újra s újra megkérni, hogy fogadja őket gyermekeinek, vagy még inkább koldult volna tőle.

Akkor eszébe villant, hogyha talán megvacsorázhatnának azon ma éjjel, amit az anyó ad, már holnap előlről kellene kezdeni mindent és ez így folyjon egész télen át? S tán holnapra az anyó is bátrabb lesz, mint most és elárulja őket.

Otthagytá az anyót a földön és a feleségéhez lépett: — Giza, meg mersz most halni?

Az asszony üveges szemei szédülten figyeltek rá és a teste megtántorodott. Az irnok pedig csodálatos erővel megragadta, felállította az ülőkére. S utánakapaszkodva, a felesége nyakára csavarta az öblítő lecsüngő láncát. Lent az anyó

nyöszörgött és megcsuklott rémületes sírásban. Az irnok most megcsókolta a felesége száját, aztán leugrott, s az asszony lábaiba kapaszkodva, hatalmasat rántott rajta. A felesége fölsikoltott és félrezuhant a feje, míg a teste remegve csavarodott egyet a láncon. S a rántástól előbúgott az öblítő tartányából a víz és sistergő hanggal fröcskölt alá. Az irnok újra és újra megrántotta az asszonyt, de a meghúzódó lánc hiába nyitotta föl a tartány szelepét, csak hörgés, üres erőlködés hallatszott.

— Látod, anyó — susogta az irnok az öreghez térdepelve —, látod, megöltem a feleségemet. De én nem olyan gyilkos vagyok mint más. Nekünk nincs ennivalónk, sem lakásunk. Mondd, te talán még tovább akarsz élni, vagy megfojt-salak téged is? Én tudok ölni.

De az asszony úgy elnyúlt előtte, mintha már is halott lenne. Az irnok fölállt mellőle és borzongva megcsókolta a felesége meg-megránduló kezét.

Aztán egy másik fülkét nyitott föl, ráállt az ülőkére, kifeszült izmokkal hajolt neki a falnak és a nyakára hurkolta a láncot. Most kiugrott a levegőbe és lefelé zuhant. S a víz ismét előtört tisztító zuhogással.

RÉSZEGEN

Itt a fagy. Dideregve mártogatjuk jeges vízbe a nehéz ruhákat. Ép gőzt csapunk a reszkető festőüstökbe, mikor egy hölgy jön ki hozzánk. fehér, szűz szőrmékbe burkolva. Az üzletvezető-nőnk mellette áll és udvariasan mondja:

— A bárónő!

A tanítósegédem rögtön odatolakszik. Én is feléjük fordulok elbűvölt szemekkel. S látom, hogy a bárónő bolondos lehet, mert éppen segédem karját csípi két ujja közé s mondja: — Ilyen hússzínű legyen a selyem. Mint a karja.

Ohó! Odaugrok! Talán ilyen inkább! — s magasra emelem nehéz karomat.

A bárónő nézi, s vállat húz: — Az se csúnya!

S eltűnnek...

Mi pedig féltékenyen bámulunk össze, de aztán kitör a csipések hosszú raja, hogy ilyen legyen, — pont ilyen!

S örömünkben festőbotjainkkal végigharangozunk egy nagymisét az üstökön: — Ging-gang-ging-gang.

Az én karom lesz a minta, s állandóan a segédem orra alá tartom: — Katesin — mormogja rápillantva s már keveri belőle a barnát.

— Egy csipet congórubin — zümmögi becézőn másodszor a bíborpirosra.

Majd a fortyogó vizen puffadó selymet nézi gyönyörködve: Szép lesz — s csettint a nyelvvel. S vége körülöttünk a télnek egyidőre. Belepirulunk a festésbe, s kóstoljuk a szín árnyalatait. Közben a rézüstök muzsikálnak a zengő gőztől, tetejük párázáportól reszket és füstölgő jelenés között látunk: zöld záport, ha zöldet festünk; vörös esőt, ha vöröset festünk; kék ködöt, sárgát, aranyat, lilát!

S a festőszekrényünk úgy néz ránk horganydobozzaival, mint a bánya. Kicsiny keverőkanaunkkal belenyúlunk s már hozzuk a tavaszt, a rozsdás őszt... ej, hisz mi istenek vagyunk, természet! Mikor fogunk már új Holdat festeni az égre?

De áradozásunk közben nem igen dolgozunk. Most aztán megriadva alaposan nekilátunk, gyorsan! gyorsan!... s csak úgy találomra, a levegőbe ejtve mérjük a kelmék súlyát: „erre a gyászfestésre négy kanál naphthylaminsvarcot!“... keverünk, forralunk; hangyasavat öntünk az üstbe! rajta!

Aztán vége a mai festésnek. Mindent fölterítettünk a forró szárítóba. És már savanyú képpel álldogáltunk a benzines kamrában. Reggel óta húzzuk egy kosár ruha tisztítását; csupa selyem, csupa báli rongy, csak a benzin oldja a foltjait. Rápislogunk a hőmérőre: 27 fok hideg van. S a V-alakú horganyedényekben csillogó

benzin lehülhetett negyven fokig! Ha egy percig benttartjuk a kezünket: elfagy!

Reggel nagyon fáztunk hozzákezdeni; jobb volt a meleg mosógépek oldala mellett, nagy szap-panhabban vegytisztítani. Délben megint nem csináltuk meg: a benzin dohos ízt hagy a szájban, s ettől az étel petróleumszagú lesz. Most meg jeges szél indul; az ég kihűlő halottnak tűnik s egyre borzalmasabb hideget áraszt. Keservesen összenézünk: ki dugja bele előbb a kezét? kinek fagyjon meg? mind a kettőnknek, vagy csak nekem, mert én az inas vagyok?

Most fut ki hozzánk egy hebegős lányka s makogja: — lili... ide... gen... vvv... vendégek jönnek... rrr... rend leegyen... huh! vendégek jönnek jó messziről, hogy lássák, amint rögtön elfagy a kezünk! hogy pápaszemen át hidegen bámulják a vízszűrő készüléket, a mosógépeket, meg a szikrázó dinamót. A nyögve készülő munkát, a főnök úr gazdagságát...

Nagyon elkeseredünk. A kígyószemű benzin bent gubbaszt a horganyedényekben s ránk lehel kábítón. Várjuk, míg szinte berugunk tőle, hogy ne fájjon annyira, ha bele kell nyúlnunk; hogy ne tudjuk, mikor zsinegeli meg jéggel ujjainkat a benzin. Jaj! kiejtettük a tisztítókefét! jaj! már tíz merev ág megduzzadt ujjunk. A csontjainkba belereszket a hideg. A nedvesült ruhákat kintől tátott szájjal emeljük. Aztán azt hisszük, kiabálunk, káromkodunk, pedig már nem tudjuk ki-

nyújtani a karunkat: berúgtunk. Ha leülünk kissé pihenni és támolyogva újra munkához emelkedünk... mintha ülőhelyzetünk ott ragadna a padon, kiválik belőlünk ólomárnyként s mi didegve visszapislogunk rá: — Excellenciás úr! Ülőhelyzetünk, emelkedj fel, ó!... s dülöngélünk a szűk ketrecben bután.

Lassan ingadozni kezdenek velünk szemben a kopár ablakok és magunk se tudjuk, miért... de köpünk feléjük és azt kiabáljuk az ablakoknak:

— Virágot vegyenek, virágot!

Aztán nevetünk, mint a fatuskók. S elnémulunk erőtlenül.

Majd megrémülten körülnézünk s odakiáltjuk a láthatatlan gyujtogatónak: — Az Istenért! itt tilos a dohányzás!

Vagy ha bent nagy csönd lesz: futni akarunk a horganyedényektől, hátha elszakadt a szíj... s a csönd veszély s talán már égnek körülöttünk pirosan a lángok.

Dühünk mindjobban nől a gazdánk ellen; félbehagyjuk a munkát és úgy szidjuk:

— Könnyűcske itt minden nő — morgom és megfájdul a szívem mert mostanában egyedül élek.

— A főnök úré mind — sápad el a segédem.

— Nekünk nem marad semmi, mindent elhalász — folytatom dühösebben.

— Már Annácskát is.

— Pedig annak az apja kórházban fekszik s azért kellett idejönnie!

— A padlásra küldte a főnök úr!

— Nem törődött vele, hogy Annácska keservesen sírt!

— Az semmivel se törődik, csak cipeli a nagy fejét.

— Kiszíjja az erőnket... az életünket tesszük kockára semmiért... engedélye sincs az ilyen munkához és rombadőlhet az egész ház, ha robbanunk... mi pedig röpködhetünk a mennyekig... s puli-arcát még nem rugdosta dagadtra senki... a hasába nem rúgtak úgy, hogy a cipő benne maradjon... a cvikkerét nem csapták le az orráról!

Aztán: — Ha most idejönne, bemártanám a benzinbe.

S én sok-sok hájat látok, amint föltápászkodik a sáros földről szuszogva egy didergő emberi csontvázra. Puha ujjakkal kapaszkodik a háj, eltömött erei csavarodva lihegnek és lustán, erőlködve nyög a küzdelemben. A csontváz recseg-ropog, de a háj nő rajta... órák múlnak... s ott áll előttem lebegve egy sárból föltápászkodott Hájember: a Főnök úr. Színtelen, csak a libazsír sárgája borítja s kénszínű ajkát pihegve nyitja szóra... és szint kér a Teremtőtől a hájai fölé.

Belenéz a nyár cseresznyeszínébe s az arcára akarja lopni.

Belenéz a kis patak kék vizébe és a szemébe akarja csalni.

A bőrét hajnalba fürdetné.

Nem! nem... bosszút! kínos vigyorral figyel rám részeg segédem és bódultan helyesli: — Bosszút!

S már rekedten kiáltozva, lecsavarni visszük a benzines munkát... a paraszas kazánház előtt vagyunk... vészesen befütyülünk... a kormos fűtő visszasívít!... nehezen tovább cipeljük... a dinamókefék hosszan kiszikráznak: összereme-günk, hátha kigyúl tőle a benzin... semmi baj... de a ruhát most a jól bezárt benzines kamrába terítjük. Nem engedjük kiillanni a bennük bujkáló részegítő gázt, mint máskor, hanem beszívjuk... S hej, az ereink elszállnak s fölöttük röpül a fejünk!

Hát erigy...

Aztán, hogy alkonyodik, düllöngve, titkosan kiosonunk s lezárjuk a zörgő gőzt. Bentről csak tompa habzúgással felelnek tömött füleinknek a gépek... s nálunk nagy csönd s alkony lesz... tudjuk, hogy mielőtt a vendégek idejönnek, a Főnök úr végigfut az üzemen s megkérdi: Rend van mindenütt?

— Nálunk igenis rend van!

mert az udvarról nyíló ajtón erős villanyzsinór csüng;

az összes le nem mosható bázikus festékek föl-hígítva várakoznak. Ott állnak a Saure Cianin, Rodamin, Malachitgrün s az üstben csípős melegen a szurokfekete!

— Hapták, bosszúhadseregünk! Hapták a részeg kelmefestők előtt!

S a festékek vigyázzban állnak s egyszerre kihajolnak horganyarcukból s intenek nekünk: — Parancsotokra!

— Hű katonák, jól van!

Szemünk megmerül a habzó, fekete festékkel telt nagy üstben: — Forró fekete, ki ne hűlj!

— Parancsotokra, részeg kelmefestők! Bátor kelmefestők!

— Igazatok van, színek, mi a bátor kelmefestők vagyunk! És mégis ajkbiggyesztve beszél velünk! Ő! aki elcsapja szeretőinket az ölünkből!

S ime... az ajtót nyitják. Az én kezemben szájat, hangot elszorító kendő van és papírcsomó. A segédem a villanydrótnál áll.

— A Főnök úr!

Csak egy kicsit této vázunk... a villanyzsinór lezárja az ajtót... berúgva mozgunk, birkózunk düllöngve, de mégis ügyesen... percek... a szája le van kötve s a Főnök úr ott áll előttünk tehetetlenül, mezítlenre vetkőzve, szőrösen.

— Gyorsan munkára! Jönnek a vendégek!

— Malachitgrün! — kiáltja segédem.

— Igen.

A Főnök úr arca elzöldül a ráloccsanó zöld festéktől.

— Auramint... I-igen!

S már az álláig sárga s nagy tokáin összefolyik a zöld és a sárga.

— A vörös Irisamint!... Ó, a nyaka vérzik a színtől, ó, a vörös Irisamin!

Hej, festjük-festjük!

— Lilát a karjára!... bajuszt!... a hasa, a nagy hasa!

S mázoljuk a puffedt dobot röhögve, közepén pirossal, szélén búzakékkel, oldalain sárgával.

— Hó-rukk... s a csípős fekete festékbe ültetjük.

— Ó, feketecombú! Néger!

A hátát fehérén hagyjuk.

Aztán kéjelegve cifrázzuk. És pihegve bámuljuk: csúf majom, stiglic, buta páva, jaj, kacagnunk kell rajtad, te figura!

— Savanyú és kövér, neveltető és groteszk.

S vesszük a festőbotokat, amiket meszelőnyélből vágunk.

Most az ajtót kitárjuk előtte.

De még féken tartjuk. Igen, addig, míg csak a külföldi vendégsereg be nem tódul a vasalóterembe s bámulják locsogva a pöffenő gőzvasalót, a kattogó gallérjelölőt s mindenféle nyelven kiabálnak.

Az üzletvezetőnő már szétpislog kutatva, édes mosollyal várja az előbukkanó Főnök urat... mind őt várják... angolok, németek, olaszok, franciák...

Hát eriggy... a szájáról letépjük a kötést... fölajdul... a kezét-lábát megnyitjuk s rácsapunk a botokkal: — Gyia!

S a tarka-barka, nagyhasú alak berohan, botlik, jajong, beiramlik a vendégsereg közé, akik elámulva nézik, majd hidegre merevül az arcuk és meghökkennek.

— Ki ez, aki kitört a gépek közül, a fagyból, a munkások kínjai közül?... ki ez, aki azt kiabálja eszelősen: a Főnök vagyok, a Főnök!... — s már szédülten reszketnek a lábai.

— Ki ez a két ránk bámuló munkás? kire hallgattak, mikor ezt megtették?

S a szánnivaló figura már ájultan fekszik előttük a hátán s a hasa kék, piros, sárga színben fölfelé mered s meztelensége elől arcukat födve futnak a nők, míg végül a fűtő fehér lepedőt vet rá.

Mi pedig a visszariadó vendégek közé vágva festőbotjainkat, keserű dühvel futunk hátrafelé, ruháinkat, cipőnket kezünkbe kapva, már átkapaszkodunk a kerítésen és ime, facipőink döngetik az utcákat.

A szél fúj, jegesen fúj, életre rázza józanabbik eszünket! van, hogy már nagyon szánjuk tettünket, amikor eszünkbe jut, hogy üldözés és nyomor közben menekülhetünk, ki innen, a városból, az országból... én nem szabadulok föl! a tanító segédem majd engem okol, ha éhezni fogunk részeg tettünkért... de mégis, mikor otthon vagyunk, csak azért is fölnevetünk a hideg szobában és azt harsogjuk hahotázva:

— A nagyhasú! Legszebb volt a nagy hasa!

A SZERELMES ÁGYFESTŐ

Pirók ebben a pillanatban fejezte be a vaságy fényezését. Fehér színű az ágy s vékony, csillogó aranyozás díszíti.

— Kész — mondja magának s kiegyenesedik. Aztán hangosan is elismétli: — No, kész van az ágy, lakatos urak, lehet szerelni.

Ignác, a pufók segéd rögtön hegyezni kezdi a fülét. S gúnyorosan odajön: — Ez kész? — Rezső! — hívja a másik lakatost, — nézd ezt a mázolást, ujjé, hiszen ez csupa gödör, mindenhol meglátszik rajta a kalapács nyoma, ez nincs jól kigittölve, Pirók bácsi.

Rezső szőke, mint a rosszul kisült zsemlyék. Vékonycsontú, de kidudorodó izmú legény. Behúnyja az egyik szemét: — Köpni való! — mondja az ágyat vizsgálva s rákacag a festőre.

Erre a mókázásra, sunyin abbahagyja a munkát a két szurtos inas is s szépen odasomfordál.

Áhá, most húzni fogják a festőt. Szót se szólnak, csak vigyorognak szélesen s lebzselve.

Pirók kezd elkeseredni: — Hogy mondhatják, hogy ez nem szép? hiszen meglátom benne a saját képemet! Nem való ám egy ilyen idős embert mérgecsíten.

— Én nem húzom magát, — jelenti ki Rezső s mint a kórus, a többiek is: — Mi sem húzzuk a Pirók bácsit.

A festő a fejéhez kap: — Ej dehogyis nem, dehogyis nem, azt szeretnék, ha az öreg más festőt hívna, nem engem... de azt megsúghatom: ilyen olcsójános nincs több a városban.

— Mennyit kap ezért? — vallatja Ignác.

— Harminc pengőt összevissza! de kérem szépen ezért háromszor sleifolni, kétszer a festést alapozni, mennyi gitt, mennyi fösték. Munkabérnek nem jön ki óránként több, mint ötvenöt fillér.

Egészen kipirult a magyarázgatásba s zöld szemei idegesen csillámlanak. Ötvenszázalékos hadirokkant: gránátnyomást kapott s könnyen dühbe jön, hamar elkeseredik.

— Hát csak vicceltünk, — mondják a segédek s iszkolnak vissza a satukhoz, mert jön befelé a mester.

A mester belép a kalapáló, zörgő műhelybe: lomhán szétnéz benne.

A festő illeg-billeg a fehér ágy körül, kezében nedves szarvasbőr van, szeretné észrevétetni magát, szólni akarna, de nem mer. Azt várja, hogy a mester érdeklődjön nála. Pedig jó volna, ha átvinné tőle ezt a munkát s kifizetné a még hátralékos tíz pengőjét. Gyönyörűség fut át az arcán: mingyárt elmenne a Fischerhez két jó hosszúlépést inni s egy kis kolbászt harapni hozzá rozsenyérrel.

Hanem a mesternek olyan az egész festő, mint az üveg: átnéz rajta, kicsit azért megbámulja a hófehér ágyat, de máris kifelé tart.

Pirók bizonytalanul megszólal: — Bányai úr, tessék már megnézni, úgy hiszem, kész van.

A mester ismét futó pillantást vet az ágyra s megint kijebb hömpölyög: — Majd ha fölszerelték s kijavította, akkor kifizetem a tíz pengőt, — szól vissza.

Pirók nyögdel s mormog valamit. Sietve a mester után lépked: — De legalább öt pengő előleget ad a Bányai úr?

— Mire? — kérdi a mester.

— Hát anyagra, politur-vízre.

Bányai úr kedélyesen nevetni kezd: — Anyagra? borra talán, hogy megint fizethessen mindenkinek, akivel csak összeakad hazafelé, mi?

Pirók a bajuszát huzigálja. Bánja is ő, mire

adja a mester úr, csak adja már azt az öt pengőcskét, öt olyan pengőt, amivel nem kell neki a feleségének leszámolni. Ej, szinte érzi a bor savanyú érintését a nyelve alján, a jó zsíros kolbász mintha a szájába csúszna a ropogós héjjú kenyérrel. A kolbász gőzölgős szaga egészen betölti s nekibátorodik.

— No de Bányai úr, hát ennyit csak igazán adhat.

— Négy pengőt adok.

— No meg a villamospénzt ráadásnak.

Hanem most a lakás ablakából kidugja a fejét a mesterné asszony: Pirók rögtön összerázkódik. Tyű, ha ez kinyitja azt a fene nagy száját és faggatni kezdi, mire kell a pénz, hogyan, miképen, aztán fölhánytorgatja, hogy ekkor és ekkor volt berúgva Pirók, s itt meg ott rontotta el a munkát, Jézuskám! — s a festő ijedten tapasztja arcához kezeit, — épp jókor dugta ki ez a sárkány a fejét... de a mester kezében fürgén megcsillannak a Szűz Máriával díszített kétpengősek, a festő elkapja gyorsan s máris alázatosan kezeit csókolomot kiabál a mesterné felé.

— No, a vén iszákos, — hallja magáról az asszony véleményét, de ezen már csak mosolyog. Fő a négy pengő!...

A műhelybe egész sugarasan jön be, szinte

gőgösen. Fontoskodva megy a vízvezetékhez s megmossa a kezét terpentinnel. — Úgy-úgy, — gondolatja s a lakatosok felé pislog, — ti még izzadtok, ti bikficek, s kitör belőle: — Megyek ám már, kamerádok!

— Hova a bús fenébe? — kérdi Ignác.

Ingerkedve kezd nevetgélgni a festő: e pillanatban mintha részegség öntené el s máris szopná a pálinkát. Már elképzelni is jó, hát még igazán.

— A te szeretődhez, te mafla! — vágja oda Ignácnak.

Még folytatná a lakatosok gúnyolását, de patogó lármát hall keveregni a mester s a mesterné között. Tyű, Jézusom, még rárobban ez a némbor s visszacsikarja tőle a négy pengőt. Talán éppen az előlegen veszekednek. Mint a vén róka, szedi a lábait, suttyomban beköszön a veszekedőkhöz, s túl van máris a kapun. Idekinn aztán vidáman szétnéz a nappal öntözött utcán. Hát nem olyan ő, mint egy úr: a lakatosok még lihegnek, ő meg már egyenesen sétálhat a kocsmába. Pödörni kezdi a bajuszát, olyan hegyessé, mint a szuronyt. S mikor elmén arra egy szemrevaló cselédlány, elkapja a lelógó kendője bolyhát.

— Kisasszonykám, ne fusson no, nem kell a vén embert mingyárt kicsúfolni, — s hunyorít hamiskásan, — gyűjjön no, isten bizony fizetek magának egy jó pohár sört.

A cseléd rángatja magát s hessegeti a festő kezét, mert a melle körül lebzsel.

— Vár engem a nagyságám, maga meg föltart, — pöröl a festőre, — még kikapok maga miatt.

— Ne féljen attól, — sutorogja a festő, — majd elmegyek magával én is a nagyságához s megmagyarázok neki mindent. Nem vagyok én olyan akárki, itt festek a vasbútorgyárban.

— Oszd nős maga? — vág bele szavába a lány.

A festő legyint, mint aki azt mondja, az is számít?! de a lány rögtön odább szökik tőle: — Fene egye a vén kakasát, — ripakodik a festőre, aki nem csügged el, sőt cigarettát pödör legényesen s közben büszkén nézi az ujjait. Mégiscsak megtapogatta velük ezt a lányt — ingyen.

Szipkájába szúrja a cigarettáját s megy. Már látja a kövér Fischer kocsmárost az ajtóban, s úgy nézi, mint egy bűbájos bálványt. Messziről int neki: jövök s szedi a lábait arrafelé. Fischer meg mint a jó boltoshoz illik, betötyög s mire a festő a kocsmába ér, már készen várja a habzós hosszúlépés.

— Kolbászt is? — kérdi szuszogva a hájas kocsmáros.

A festő vidáman bólint s helyet foglal. Lábaít

szélesen kinyújtja s a füstöt fujdogálja. Közben a kocsmáros ráengedi a nagy, régi gramfonra a tűt. Valami sváb fúvószenekar csinadrattázik elő a fekete lemezből, s most bejön egy harmincöt év körüli mosónő. Féldeci rumot rendel. A festő csöndesen nézegeti s elég formásnak találja. Mikor a nő fizetni akar a zsebkendővégebe kötött pénzből, a festő gálántul föláll, pohárral a kezében: — Isten éltesse, menyecske, — rákoccint s fölhajt a vörösborból, — megbocsásson, de én szeretném kifizetni a cejhét, a Fischer úr már ösmer engem, megmondhatja, ki vagyok, mi vagyok, — úgy-e, Fischer úr, ösmer régóta? — mert kérem én egy ágyfestő vagyok s most festettem egy olyan díszágyat, hogy mikor a lakatosok megnézték magukat benne, azt mondták, borotválkozni, fésülni lehet a tükriben.

A mosónő mosolyog s nem csinál nagy dolgot a féldeci rumból, sőt ráadást rendel rögtön. Szép piros orra bizonyítja, hogy megszokta a kocsmagavallérok ajándékait. Meg aztán özvegyasszony is, — jelenti be rögtön a festőnek, aki erre szinte magánkívül kínálja sörrel, borral, pálinkával s kolbásszal. S közben majd megpukkad az örömtől, hogy a csúnya, lettyes felesége otthon ül s dajkálja asszonylányuk csecsszopóját, míg ő itt, mint egy fiatalúr, mulatoz egy idegen, ropogós húsú hölgygel. Rendel megint két pohárkával; koccintanak s megisszák ezt is jóízűn. Aztán a

tárcájába nyúl s kiveszi fitogtatásul a katonakorból való fényképét.

— Melyik fronton volt maga? — kérdi a mosónő, — mert az én férjem is a háborúban halt meg.

— Volhyniában, ott kaptam gránátnyomást, ötvenszázalékos rokkant vagyok, kérem.

— S mennyit keres most hetenkint? — firtatja lankadatlan a pár nélküli özvegy.

— Hol harminc, hol negyven pengőt, mikor hogyan, igaz-e, Fischer úr? Nem nagyon sokat, de azért adós én nem maradok, van hitelem mindenfelé, igaz-e? becsülnek engem mindenütt, hiszen annyi rengeteg ágyat festettem én már: virágokkal, madarakkal, angyalakkal... Egyszer egy szerb hercegnőhöz kellett leutaznom s ott átfestem az ő ízlése szerint az ágyat, mert másképp nem akart a férjével belefeküdni. Hát még mikor egy basához mentem le hajón Egyiptomba, olyan volt az, mint egy kövér vörös hólyag, a kis piros sipka mindig a fején, a derekán gyémánttal kivert pisztoly meg kés... én csináltam neki a századik feleségéhez való nászágyat. Mindig ott járkált az ecsetem körül s mindig sürgetett: Csabuk effendi, csabuk! (gyorsan effendi, gyorsan) — azt mondta mindig, fene a hasát. De ez, amit itt elmondtam magának, elsőtől utolsó szóig igaz

ám, menyecske. Nem szoktam én nagyokat hazudni, úgy-e, Fischer úr?

Fischer bólint.

— Aztán felesége van? — kérdi most már igazán kíváncsin a mosónő.

Pirók szíve megtelik örömmel. Már a második nő kérdi tőle ezt máma. Nem vén ember ő még, most is szebb asszonyt kapna, mint amilyen ott-hon van. S előnti az efölötti bánat. S kitálalja: — Van nekem feleségem, de nagyon csúnya asszony, foga sincs már, meg mindig felpüffed a lába, — s fintorgatja az orrát, de a fő baj az elején történt... Annak idején egyik szombat este látogatóba ment egy barátjához, ott ismerkedett meg, sajnos, a feleségével, aki unokahuga volt a barátjának. Ettek-ittak szüntelen, danoltak is, s tudja a nyavalya, hogyan, de berúgott iszonyún. S fényes reggel csak arra ébredt, hogy ott fekszik a feleségével egy ágyban, a felesége két karja a nyaka körül van tekerve s a felesége nénje, mintha semmi baj se történt volna, már javában főzi az alvó társaságnak a feketét. Tyű, képzelje csak el, mit csinálhattam. Meg aztán a zajra fölültek a többiek is az ágyból s elkezdtek mirajtunk nevetni, hogy a Pirók meg az Elza, no né, s fölült az én szegény csúnya feleségem is, s elkezdett irtón bögni, hogy vele mi történt, ő nem tudja, hogy ő ilyen meg olyan rendes lány volt,

jesszusom, — s egészen elborul a festő képe, — ki tudja, mennyi szeretője volt előttem, osztán mégis az én nyakamba varrta magát, elvenni elvettem, de szereti a fene.

Néhány pillanatig elnémul, komor az arca, búsulni látszik, aztán lopva a mosónő testét vizsgálja, mint aki így keres vigasztalást a régi szomorúságra s kicsit megszorongatja az asztal alatt a combját. A szíve ver, hogy hagyja-e az asszony, s mikor az asszony engedi, egyre merészebb lesz.

— Isten bizony, — suttogja a nő fülébe, — nem viccelek én, elválok még holnap attól a vén kígyótól, el én, ha mondom. Uriember vagyok én, kérem, nem olyan nő mellé való. Igaz?

A mosónő folyton nevet, mert már nagyon csiklandozza a festő.

— Sicc, — nyögi vihogva, fulladozva, — sicc.

— Hun a macska? símogassam? — csintalankodik vörösen a festő s nagyokat nyel izgalmában.

De a mosónő röstelli már magát s folyton a kocsmáros felé pislog. A festő is odanéz... s ah, micsoda esze van hirtelen a mosónőnek. Azt mondja: — Jajh, most jut eszembe, hogy nekem is van egy öreg ágyam, meg kéne aranyozni.

— Megnézzük rögvest, még rózsát is pingálok rá, — játszik vele össze a festő.

— Fizetek, — mondja s igyekszik délcegen állni.

Aztán gálántul karját nyújtja a mosónőnek — s mennek megnézni a mosónő aranyozni való ágyát.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A CSÁKÁNYOS

A dér hullott. S a bányató fölött mint összefogódzott, keringő tündércsapat gomolygott. Maga a bánya óriás agyagteraszaival még sötétség alatt feküdt. Mint az egész téglagyár is alant.

Most a sötét bányában csengeni, csörögni kezdtek a bányakocsik vonóláncai, majd recsegés-ropogás futott végig a deres síneken. Volt valami meseszerű abban, ahogy a kocsik mint kövér, veres tehenek, két kicsi vasszarvukkal homloku-kon, csak görögtek, messziről ki nem vehetően föl a hegynek, le az útnak.

Nemsokára mindenfelől, ólmos nehéz léptekkel megjöttek a csákányosok. Négyen-öten erre mentek, egy másik embercsoport a mélye felé ereszkedett, többen nekikapaszkodtak a rozsdavörös terasznak.

Aztán kongani kezdtek visszhangosan a csákányok. A bányászok hatalmas agyagtömbökre tet-

ték rá a ballábukat, míg rázúdultak a magasra emelt csákányukkal.

Lassan kezdett kivilágosulni: innen is, onnan is jöttek a felhők mögül a sugárkévék s a fenyvesekkel tovarohanó hegy csipkéje ezüstragyogású lett. A hol egymás fölé, hol oldalt táncoló teraszok megmutatták a maguk galambszürke, sárga vagy tózöldes színét. Még ragyogtak rajtuk a dércsíkok; egy-egy gerenda, ami a bányahidakat tartotta, onixos rúdnak látszott, alant pedig a sok kiszórt cseréptörmelék mint a véres föld virított. Különösen szépen bolyongtak a bányába a nap-sugarak; s ahová értek, onnan gőzös pára szállt föl. Mintha általuk lélekzett volna a föld.

Vargyu, ez a tömzsi magyar volt itt a föl-vigyázó. Általában a téglagyári parancsolók magyarokból kerültek ki. Olyan alakú volt, mint az évszázados fatörzs töve, csak épp hogy mozgó lába volt, keze, meg feje. Szokása volt félórakon át elállni egy helyben. Ilyenkor csak a szeme járt áthatón körbe-körbe a nagy bányán — s a hangja szállt, ha észrevett valamit: — Te, a lánc akad... Tartsd a szád... no robbanthatsz Putz!

Ezt a savós színű, mindenkit ellenőrző szemet gyűlölték és félték. S ezt a medvemély hangot.

Ez a Vargyu parancsoló pofont kapott ma dél-előtt.

Itt élt s robotolt már vagy tizenöt éve Sztre-

gor a gyárban. Szatírfeje, állati érzéseket villogtató arca, szeme volt. Duzzadt száját csak ritkán hagyta el szó. De belül annál jobban forrt ez az ember.

Soha nem verekedett ez a Sztregor, csak hallgatott, mint az állat s akkor errefelé tört ki a dühe. Ölni, rabolni, gyujtogatni akart.

A felesége, Markovszka Anna hozzá hasonló néember. Alig szólt a két ember egymáshoz, csak éltek bezárt ajtó s ablak mögött: izzó szemük parázslott a sötétben.

Sorsjeggyel játszottak szüntelenül. Nem volt könnyű osztályról-osztályra előteremteni a pengőket. De Markovszka Anna a húzás előtti napon mindig lement a póstára és befizette a díjat.

Három gyári ember összebeszért egy negyedikkel, kit úgy hívtak, hogy Ámbos.

Ámbos lent dolgozott a gyáriakkal a cseréprakodásnál. Hát ezen a napon, úgy délfelé, megjelenik loholva, integetve Ámbos. — Sztregor! Sztregor! — vonítja.

Kik meghallották a hangját: leengedik a csákányt s megfordulnak.

Alig tör be Ámbos a bányakapun, mögötte a szandálos Joan iszkol.

Ő meg Ámbosra kajabál: — Állj, állj, én akarom mondani.

Sztregor mingyárt lent dolgozott. Persze leállt

ő is s nyugodtan rádőlt a csákányára. Nézte, fürkészte kutatón a feléje loholó Ámbost. Vargyu is elfelejtett ordítózni a munkáért, ő is leste.

Mikor vagy két lépésre van Sztregortól, Ámbos odakiáltja az arcába: — Nyertél!...

Mint akivel megrázkódott a föld, olyat ordít Sztregor: — Nyertem? — merthogy a húzás napja van ma.

Ámbos biccent, miként Joan is inti lelken-dezve: a főnyeremény!

Sztregor arcán dobálódzik a vér. Majd kifújja a szívit egy nagy sóhajjal. S most Sztregor sarkonfordul. A balkezeivel még a csákányát fogja, de a jobb öklével úgy odavág Vargyunak, hogy az megtántorodik.

S ezzel mint valami nagy majom, szökellve, csákányostul, már zúg alá Sztregor a bányán, rázkódik mindene a pokoli örömtől, de még egyszer visszanéz azzal a vadállati arcával s odabömböli a bányászoknak: — Ti hülyék!... Ti...

S lohol, majdhogy belefut-gázol a bányatóba... de csak magasbakapja a csákányát a parton s belevágja a víz közepébe. S amint rohan körbe a tó partján, odahajítja a kesztyűjét, a kócos sipkáját... aztán eltűnik.

Vargyu meg pislogva nyitogatja a szemét s törli nagy kék kendővel az orrát. Mert vérzik.

Ámbos s a két gyári ember csak őt nézik s röhejre fúvódott arcuk lelapul.

S mielőtt Vargyu nekik vághatna: iszkolnak.

A bánya pedig zsong. Cseppet se sajnálják Vargyut s úgy magukba gondolják: én is oda-
ütnék neki, meg másnak is, ha megcsapnám a
főnyereményt.

De vannak itt sértettek is: mertha odaütött a
vigyázónak, minek kiáltott rájuk is annyi ronda
szót. Illő a szegényeket mingyárt lesajnálni ahe-
lyett, hogy vacsorára, torra hívná össze a bandát
s gavalléroskodna. S rögtön elhatározták sokan:
vesznek ők is sorsjegyet, de ha nyernek, máskép
viselkednek majd. Bár úgy látszik, a szerencse
épp a gonoszokat segíli.

Közeleg napfényléptekkel a dél: Putz, a rob-
bantós már kész van a dinamitos lyukakkal s
viszi a tízdekás patrónokat s engedi gyujtózsínór-
ral a mélybe. Mert mikor a munkások ebédre
kotródnak, akkor robbant Putz. Várják már a
bányában, hogy a gyárkémény ebédidőt böggjön.

Most elbődül a duda. Buuum... a csákányo-
kat eldobják és sereglenek a járható utak felé.
Mikor összeérnek: A Sztregor, no lám a Sztregor
gazdag ember már... hát ilyesmi is történhetik...

És tódultak a kantin felé.

A kantint ebédgőz töltötte meg. A tányérok
csörögtek a ledobott villák; olykor valaki nagyot
kiabált s az öklével dőngette az asztalt. Erre
mindenhonnan rátámadtak, poharak, evőeszkö-

zök zörgése közben. Piros, vérszínű gulyáslevest kanalaztak a hosszú asztaloknál; de az egyik még a kenyerét is megforgatta a sóban, aztán belemarkolt a paprikába s telehintette vele a húsdarabokat. Amott egy ember kis lábasból tiszta, fehér disznózsírt evett kanállal, néha hozzáharapva a kenyeret. A sarkon egy másik csak a hegyes paprikákat nyelte, talán a tizediket. Nem volt szava, a szemei könnyesek voltak, a homloka izzadt a kintől. Néha fölnevetett mégis s a hasára csapott. Sokat ivott tegnap s most kúrálta magát.

Valaki azt kiabálta hangosan, hogy csönd legyen; Jasztrinszkiné elmondja, hogyan mentek el a holdbéli főnyereményért Sztregorék.

Gyorsan teletömték a szájukat három-négyszeres falattal s duzzadt pofákkal, olykor elfúlva figyelték a kicsi asszonyt.

— Hallgassatok. Nem tudok kiabálni — kezdte Jasztrinszkiné... Markovszka Anna máma már hajnalban nekiállt mosni. Tudjátok: se enni, se innivaló nincs azoknál: csak szappan, mosólúg meg súrolókefe. Még sokan aludtak, de engem fölriasztott egy rossz álom s így hallgattam, hogyan süvöltöz a keféje.

Mire elsőt dudált a gyár: ő már terítgette a vizes ruhákat. Ágynéműt, ura ingét s a magáét is. Átmentem azzal, hogy a kékítős vizét ne döntse ki, mert délfelé én is mosni fogok. — Jó — mondta Anna, amilyen kurtán ő már beszélni szokott.

— Mi bánt megint? — kérdeztem.

Nagyot sóhajtott s megrázta keservesen a fejét.

— Ti talán valamikor jólétben éltetek — kérdeztem, — hogy olyan nagyon rosszul esik néktek a szegénység. Te is — mondom, — meg az urad is mintha betegjei lennétek a szegénységnek.

Látszott, nincs kedve ezekről beszélni. — Jasztrinszkiné — mondta, — viheted a kékítőt.

Ekkor lökte be az ajtót Sztregor. Ismeritek: mint valami türelmes állatnak, olyan szokott lenni az arca. Mint a járomba tört bivalynak. azzal a két nagy szemivel. De most: a szája tátva a futástól, alig bírt megállni, hogy a szekrénynek ne rohanjon; a szeme ide-oda kapkod s kiabálja Annának: — Szedd magad rendbe, szedd rendbe magad.

— Nyertünk? — kérdi hirtelen Anna s így, maga elé teszi az örömtől a kezét.

Sztregor már rúgja le a bakancsait, veszi a lavort, beledúti a nagy fazék forró vizet s azzal belecsap, nem törődik vele, hogy süti őt a víz, csak dörgöli a szőreit.

Markovszka Anna meg a tükör elé áll rögtön, a haját elfésüli símára, leengedi magáról a házi-szoknyát, ünneplőt húz s mintha ott se lennék: tiszta inget dob oda Sztregornak. Az meg vetközni kezd.

Kifutottam. Oldalt álltam az ajtótól s gondoltam: majd jószerencsét kívánok nekik.

Mikor kiléptek, azt gondoltam: vasárnap van. Csak úgy ragyogtak. Láttomra összeszedték magukat. Először Markovszka Anna átölelt és megcsókolt: — Isten veled Jasztrinszkiné, jó asszony voltál, gondom lesz rád.

— Hát már vissza se jöttök? — kérdem tőlük.

— Nem, nem — mondják mind a ketten s Sztregor is nyújtja a kezét.

— Hát a holmitokkal mi legyen? — kérdem.

— A tiéd lehet minden — feleli Anna.

— Hát akkor Isten áldjon.

Sztregor már a szárítónál volt. De Markovszka Anna még egyszer rám tekintett mosolyogva s azzal futott az ura után. Büszkén, egyszerre lépkedtek.

Én meg elgondolkoztam: ime milyen nagy szerencse. Amint kijönnek a bankból, rögtön úri ruhát vesznek... de hol fognak átöltözni... aztán befutottam hozzájuk. Számbavenni a kincseimet. Szekrény, komód, minden tárva-nyitva. Kint pedig lógtak a ruhák. Azok is csak az enyémekek lesznek. Nagy segítség ez nékem; kiárulok belőlük valamit s jobbfejű teát vehetek a füvesasszonytól a mellemre.

— Hát attól nem féltél, hogy nem hiszi el neked senki az örökhagyást? — kérdi egy vörös-fejű, okoskodó kocsis.

— Cseppet se féltém. Ha valaki házra való!

talál, miért ne hagyna teárávalót a szegényebbre. Nem igaz?

— Igaz, igaz, csak folytasd — néhányan megint bekaptak a tányérjukba, mert hülőben volt az ételük.

— Várjatok csak. Mit hagytam ki — s eltűnődött, — hát őrölük nem tudok többet mondani, nem voltam velük. Legföljebb elképzeltem néha: no most már számolják a bankókat. Aztán: hova dugják? Nem lesnek-e rájuk tolvajok? Dél van, hova térnek be enni? ... Inkább annak örültem, ami rám jutott. Szinte már gondot okozott, hogyan vigyem át magamhoz... akkor mint a nyúl jön Ámbos s fújja: — Hol a Sztregor? ... Csak intek s ránézek: — Miért, talán te is akarsz tőle valami ajándékot?

— Jasztrinszkiné, Jasztrinszkiné — sóhajtozza Ámbos, — hogy ebből mi lesz. Mondja csak, ölt már Sztregor embert?

Rögtön tudtam. Nem nyertek. Csak felültették őket. Mingyárt leszedtem a kint lógó ruhákat. Visszalöktem a komódfiókot, becsuktam a szekrényt, aztán két lapáttal ráraktam a tűzre. Ha visszajönnek, főzhessen valamit Anna. Ámbos volt a tanum, hogy nem nyúltam semmihez. Aztán kulccsal lezártam az ajtót.

S most Jasztrinszkiné fölmutatta a kulcsot. S ezzel visszahanyatlott a székre. A gondolatok s a beszédek útrakeltek. Hátha mégis csak nyer-

tek s ami tréfának indult, a végén bevág... Vargyu szemét beverte, akár egy ablakot... vissza mer-e jönni a bányába? ... vissza, vissza kell jönnie... munka — sehol... a népkonyhák még nincsenek fölállítva... ha koldulni megy, ki ad ilyen fiatal, erős embernek... Aztán meg: talán csak éjjel fognak hazaosonni, lopva s másnap reggel állít be Sztregor a bányába... akkor levonnak neki egy napot s még a büntetéspénzt. De vajjon Vargyu szól-e erről az irodában? Hát-ha elhallgatja.

Elbődült a duda. A kantinos szundító kutyája fölriadt tőle s vad csaholásba kezdett. Robogtak kifelé egymásután a bányászok.

Három felé járt az idő. Már beleúntak abba, hogy Sztregorra gondoljanak vagy Vargyut nézzék, akinek a jobbszeme sötét gyűrűből, véresen tekintett a világba.

Vargyun semmi se látszott ezenkívül. Éppolyan volt, mint mindig. Hol ezen a teraszon állt s verte a csizmáját a meggyfabotjával; hol fölkapaszkodott egy másik teraszra, szólt pár szót — aztán a bányaszekerekhez fordult. S intézte az új bányavezeték útjának feltöltését. Csak aki ránézett s látta a vérbe borult szemét — annak jutott eszébe rögtön Sztregor.

Idehallották valamelyik gyár dudáját, ahol háromkor leáll a munka. Kicsit megpihentek ők is. Vargyu fönt tartózkodott.

Hoszpodár Janó a bányakapu felé mutatott. S látszott: nem tudja, nevéssen vagy maradjon komoly.

Mert a két szürke agyagfal között: Sztregor közeledett és Markovszka Anna. Azon, hogy visszajöttek, nevetni kellett. De ahogyan ők jöttek: mint aki sír mellől jön... s az ünnepi ruha rajtuk... s mind a ketten a földet nézték... mint Ádám és Éva a paradicsom kapujában s mögöttük pallossal a láthatatlan angyal.

No most aztán mi lesz. Vargyu még fönt van, eléje megy-e vagy csak idejön s bevárja Sztregor míg ráakad a felvigyázó. S rámered azzal a véres jobbszemével. Vargyuból biztos kirobban a bosszú. Miért nem jönnek ezek is inkább holnap. S legalább ne ünneplőbe.

Markovszka Anna szinte észrevétlen visszafordult. Sztregor, egyedül maradt s csak jött, jött lehajtott fejjel előbbre. Sem gyorsan, sem lassan. Néha akaratlan megállt. Biztos nehéz gondolatok jártak a fejében. Mit csinál vele Vargyu? Hátha hiába jött vissza, mert már kidobták?

Kihült volt az arca. A járása: mint aki nem tudja, hogy a földön van-e. Csak nézte, hogyan bukkannak, merülnek elébe az ismerős arcok s lépett teraszról-teraszra. Az egész bányából csak Vargyut látta.

A felvigyázó éppen aláereszkedett. Már halotta, hogy a csákányok nem zuhognak lent.

A jobbszemén most zsebkendőt tartott, mikor Sztregort meglátta, elvette onnan.

Most már Sztregor csak a véres, feketegyűrűs jobbszemét látta bányából s arrafelé ment.

Aztán megállt előtte s feléje nyújtotta az arcát.

— Üss vissza.

Az emberek pedig nézték.

Belecsap-e a fölkínált arcba Vargyu vagy sem. Valahogy fájdalmasabbnak látszott az odatolt arcba ütni, mint az, mikor Sztregor, hirtelen, meglepően Vargyuba vágott.

Vargyu vörös volt. De meg se moccant. Hagyta, hogy Sztregor várja, várja az ütést. Most minden szív megdobbant: — Menj a munkádra! — kiáltotta Vargyu.

Sztregor felsóhajtott s megfordult. Odament az egyik hatalmas agyagtönk elé. Állt előtte az ünneplő ruhájában. Látszott: egészen meg van zavarva. Fényes fekete csizma a lábán, szűk posztónadrág, zeke és új, keskenyszélű kalapja a kezében. Hova tegye ezt a kalapot, meg ezt a zekét.

Vargyut visszahúzta a Sztregor, mint mágnes a vasat. Pedig fönt akart maradni.

— Mit tátod a szádat? — s a harag már rázta.

Sztregor eldobta a kezéből a kalapot s utána a zekét is. Csákányt keresett. Mindenkinek kezében volt a magáé.

— Oszt ha olyan nagy legény voltál s be tudtad vágni a csákányodat a tóba, hát kihozni nincs pofád — ordította Vargyu.

Dobbantott s olyant ütött meggyfabotjával az agyagra, hogy eltört: — Nékem kihozd azt a csákányt vagy kitiprom a beledet.

A dér még látszott szerte. Jéghideg volt, szívdermesztő a nyolc-tíz méter bányató vize és Sztregor nem tudott úszni.

De Sztregor elfelejtette ezt: csak Vargyu vérbeborult jobbszemét nézte. S reszkető ökleit.

Hirtelen összehúzta magát s ment a bányató felé.

Vargyu csak addig nézte, míg a bányató széléig ért. Aztán hátatfordított az egésznek s csak bámulta összeszorított vad szájjal az agyagot.

Ezalatt már Sztregor derékig tiport a tóban. Nehezen, elakadva haladt: az iszapos fenék viszatartotta. A fogai akaratlan csattogtak a hidegtől. A szeméből mintha kialudt volna a látás. Ment az ujjáival belekapaszkodva a hullámzó vízbe. Most lehajolt a tó alá s csurgó arccal ismét kibukkant. A csákányt kereste.

Hirtelen elmerült, aztán kibujt a víz alól s karjaival a hullámokba csapott. Mint a kutya rángatta ügyetlen karjait az oldala mellett és csizmás lábával idétlenül rugdalta a vizet... nehéz zihálása kihallatszott a partra... És a kö-

zepénél hirtelen alámerült, mint az ólom. Gyűrűk futottak körbe fölötte.

Vargyu pedig süketen, bódultan a szürke agyagteraszt bámulta. Minden gondolata megállt, csak a vér zúgott a testében le-föl, mint valami őrjöngő, elszabadult vonat. A hangok, a kiáltozások meg akarták őt fordítani... kiabálni akart ő is... de nem volt erő, ami megfordíthatta volna őt a tengelye körül. Odafigyott a szürke agyagteraszhoz.

A többiek már hozták Sztregort. Teste elhagyva, a feje hátraesve, szeme lehunyva... olykor még vizet hányt ki magából...

Vargyu a hátában érezte a sok szemet. Valakinek a rendelkező hangját hallotta: — Rá a kabátra, üljél szépen, itt a pálinka...

Aztán megint csak ugyanaz mondta: — Ide a saroglyát, fogjátok meg négyen.

Vargyu úgy érezte, nem szabad megfordulnia. Csak figyelte kigyult arccal a távolodók zaját. Csönd volt, szokatlanul nagy csönd a bányában.

Mi az, gondolta Vargyu, elmentek, itthagytak valamennyien.

Megfordult. Sztregorral már a bányakapunál jártak; mellette egy csákányos ment, aki mindig fölemelte a lehanyatló karját.

A többiek pedig itt voltak. Csak csöndben

álltak és néztek. Vargyu nem szólt rájuk. Míg aztán maguktól meg nem ragadták újból a csákányt. s lassú csapásokkal boncolni kezdték az agyagot.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZÖVŐLEGÉNY

Volt egy nagy sötét hodály. Már hónapok óta üresen állt, póklakásként. Valamikor kovács-tüzek verdestek benne, nagy lánggal. És az üllőn egymással feleselt a kiskalapács meg a nagykalapács. Egyik napon kijött egy alacsony, de testes zsidóember. Szemüveg volt az orrán. Apró keménykalap a fején. Sok pénze lehetett, mert rögtön foglalót adott a hodályra.

Aztán jött egy tarka-barka nadragú kőműves; az hozott magával vedret, abba símitót fából és acélból, meg kecskeszakállas meszelőt. Benyitott, köpött, sodort magának cigarettát s mint aki kémlel valami idegen várat, körbejárta a homályos, poros falakat. Majd pedig szétnyitotta a létráját és ráállott. Ekkor kezdett el az ipse körbejárni, ide-oda billegni, mintha táncos lenne azzal a létrával. S belefogott a porolásba. Mint kövér esőcseppek potyogtak a pókok. Párat agyoncsapott a kőműves. Ha már nem lesz szerencséje, tízszer-húszszor ne legyen, az annya bűdös mindenit ennek a sok szövőgető póknak.

Mondja az úr az ajtóból: — Héj, ne szidja a szövődéket.

— Mijért? — kérdezte a porbaburkolt kőmíves — aztán hogyan szidnám a keserves minde-
nit — s megint agyoncsapott kettő kövér pókot.

Az úr felszólt: — Mert itten is szövöde lesz.

— No — mondta a kőmíves — akkor nem szidom.

S mintha engesztelni akarná az urat, két napra rá a lucskos hodályt olyanná tette, mintha tejből fagyott volna össze minden fala... kimeszelte szinte szűzi hóval, úgy nézett ki s ime mostan egy ragyásképpű tótasszony nyögdecse a magosba kapaszkodva az ablakok körül... ujságpapír, rongy, vizesveder volt a fegyverzete meg egy kis spahtli, amivel a festők gittelnek mindenfélét. A tótné ezzel kaparta az üvegre freccsent mérsznyomokat.

Aztán megérkezett ama bőrkabátos ember: a villanszerelő. Az hozott magával porcellánt, csipeszt, dugót, biztosítékot, szappanbuborékként csillogó lámpásokat s kígyótestű vezetéket. Rög-
tön átment a szomszéd házba, okoskodott, be-
bedugta orrát a transzformátorba, aztán kért nárom telefonra a kis úrtól, aki csak nyúlt a pénzért és adta derűsen, jó szívvél. Hát estére az évek óta sötétbe alvó hodályban mintha ide-
vándorolt csillagok lennének: elkezdtek ragyogni a lámpák. A tótné az ügetett haza a téglagyárba, de a kőmíves és a villanszerelő úgy egy esti ita-

lozásra barátságot kötöttek. Persze bevonulásukat élénk magyarázattal kísérték: egyik elregélte, hogyan fehérítette ki a feketét, a másik, hogyan rakott csillagokat a homályba... mert a mesteremberek mikor a maguk munkáját dicsérik, egészen az ősvilági teremtésig képzelik vissza a dolgokat.

Felnyílt ismét másnap a kapu s jött be rajta: eleinte két izmos és gyönyörű barna ló. Jobbra s balra döccent a kocsi, amint fölhágot a járdára, ide s oda lengett a bicska kinézésű kocsis az ülésen...

— Hó — ordította — hova lesz vive az áru?

Erre egy másik, kicsit öregebb, de épolyan derűs úr lépett ki; nagyon is örült, mikor meglátta a kocsist, a lovat, meg az „árut“.

— Ide lelkem, ide fiam — mondotta, mintha ez a bicskaképű kocsis valóban lány lett volna vagy valami lélekfajta.

Ekkor leszökkent a kocsis s megfogá a lovak kantárját: — Zistenedet Tóni — rivalt az egyikre — az apádat Tercsi nee —, s mint valami állatszelistázó rángatta a mozgásba jövő barmokat. Hijába, ez volt a tempó, csakis a kifejezésein látszik, hogy ki minő kocsis. Ez aztán annyit káromkodott, sorra véve az összes élt és nem élt szenteket, hogy kitűnő kocsisnak tűnhetett fel. Igaz, a végén, a fiatalabb úr többet is adott neki borra valóul: ugyanis néha az ilyen haragos kocsis vissza is szokta vágni ezzel: egye meg...

Nehezen curikkoltak ki a lovak az udvarból; mint a zápor hangzott a kocsis ordítása, de belül a hodályban már állott egy veresbajuszú asztalos, zöld, foltos kötényben, fűrészke már fönn lógott a falon, gyaluja szelíden hevert az asztalospadon, a szegek már csillogtak szerteszét s a harapófogó morc képet vágott. Ez az asztalos már nagy szakértéssel vizsgálgatta az „árut“. Belebelerúgott a szövőgépekhez való gerendafélékbe: mintha így akarnák kivallatni őket, hol voltak. ki csinálta őket, hátha éppen az ő boldogult mestere, a Tunyák Rikárd. Mondotta is rögtön: — Ilyesmi holmit csak az én boldogult mesterem tudott rajtam kívül csinálni.

A két úr bólogatott, nem akarták mondani: — Nosza rajta jó asztalos... gondolták, minden egyes pillanat egy picike pénz, de ez így van rendjén: kicsorog a pénz vékonyan, hogy aztán visszaszálljon aranyló habokkal. Hagyták, hadd szimatoljon ez az asztalos... node most összecsapta a tenyerét s ezt mondá: — Alzó — s beleköpött az egyik tenyerébe s ezt a pökést oly lágyan s gyönyörrel simogatta szét, mintha úrnőnek bársonyon siklana a kezecskéje. Aztán a füle mellől elővette a ceruzát s kezdett firkálni. Amennyi ráncot csak bírt, összehúzott a homlokán: mintha ezek a ráncok szoroztak, osztottak, kalkuláltak volna. Végül is odaadta, hogy mit kell hozatni a fakereskedőtől. Ő oda nem akar elmenni, mint mondotta, nehogy az úrék azt gon-

dolják, hogy kapok öt százalékot. Csak menjenek inkább maguk, de azt megsúgom: száraz fát hozzanak, mert az igaz, hogy olcsó hely a Váci, de becsap az mindenkit... minden deszkára rámondja: ez is elsőrendű, az is, óhó —, s billegette a kezét —, aztán közékever jó csomó másodrendűt.

Végül elmendegélt az asztalos a faárushoz, arrafelé még nem ivott semmit, de visszafelé már volt néki pénze betérni a Mári néni kocsmájába.

Hát aztán még jött ide az üveges, lakatos, gépszerelő; jött egy kedves, kocaformájú fűrésziporkályha; bedöcögött az a kis ember, akinek mindig nagy zsák volt a hátán s mégiscsak apró borravalókat kapott; jött a szénhordó s a hideg helyiségben immár meleg volt, mintha a kezdődő tél dacára a Nap bujdokolna a betonpadlója alatt s onnan fűtené a falat s az embert.

Múltak a napok: hát jött a postás és nagy kíváncsin kérdezte, itt lakik kérem a Japán szövőgyár? Közel volt már az újév, gondolta a postás, két pengetyűvel több ez is újévre! Nosza megmondták neki, hogy itt lakik a Japán szövőgyár, oszt hozzon csak sok megrendelést, jó levelet és pénzt.

A postás szívesen megígérte, azzal szalutált és ment.

Abban a levélben egy szövőlegény írta: — Holnap tisztelt Fischer úr, gyövek, ha kapok hatvan

fikszet egy hétre, meg a villamost is míg odaki talállok valami szállást magamnak.

Azt kérdezte a fiatalabb úr: — Hatvan pengő, nem lesz ez sok?

— Nézd — mondta az idősebb — kevésnek nem kevés, de megéri.

S másnap érkezett is a szövő. Szétnézett levett kalappal s úgy mondta: — Ejha de jó meleg van itten Fischer úr!

— Felelte néki az idősebb: — Vanni van.

A kisebb pedig kérdé: — Hát eljött?

— El én... amint látom vannak itt egészen jó zsakardok... hát kezdjem fűzni a masinát, rendben van a hatvan?

— Csak fűzze — mondotta a kisebb.

— Hát rendben van-e a hatvan meg ám a villamos is?

Pillantottak. No, gondolta a szövőlegény, az urak pillantása olyan, mint az aláírás. S eltette a közös pillantást, mint valami váltót.

Az asztalost csak most vette észre. Először elnézte, nézdegélte, hogy röpül a kis gyalu a kezében, hogy gömbölyödik a forgács a gyalulása fölött, hogy spriccel oldalt a köpése s mily kényelmesen spekulál. Akkor odaszólt: — Adjon isten, már készül?

— Űhm — felelte az asztalos.

— Oszt nézze csak — magyarázta néki a szövőlegény — az én praclim nem olyan marha

nagy kéz, nékem ne csináljon olyan vastag rángatót a vetélőkhöz mint ezeken van.

— No jó — egyezett bele az asztalos.

S mire delet vertek, már ott ült a szövőlegény a gép alatt: látszatra kibogozhatatlanul áramló zsinórok között, vizsgálta-vizsgálta a zsakardot, a sok pirinyó lyukat, amiből csak úgy ömlött a spárgaszál. Kivette az egyiket a lyukból s betette a másikba: — Ej de sok lyuk van a világon — mendotta az asztalosnak s az bólintott. De a szövőlegénynek ez úgy tetszett, hogy elkezdett ezen röfögni.

— Hát cigarettája van? — kérdezte mingyárt az asztalos.

Volt neki, de gyufája meg csak az asztalosnak.

— Kvittek vagyunk — vallotta a szövőlegény.

S dolgozott, fűzött, horgolt, rángatott, pizmogott annyit a közel ötezer szállal, hogy más már a nézésébe is belebolondult volna. S ekkor elment a két úr ebédelni. Ők maradtak.

Mikor az ajtó becsapódott mögöttük, kérdi az asztalos: — Mióta nincsen állása magának?

— Bánom is én mióta.

— Fontos az, hogy már megvan, igaz?

— Úgy-úgy — mondja a szövőlegény.

— Szövök én ezeknek selyemből egy óra alatt másfél métert. Hát ezt csak azért mondom, nehogy azt higgye, érti, hogy mert dolgozni nem tudok, azért voltam félévig facér. Azt a keservit a bűdös világnak.

Az asztalos tűnődik, elmondja lassan hány hónapja üldögélt ő is otthon, telefaragva a faskamráját télire eladandó szánkákkal.

— Hát bizony én se sokat izzadtam a mester-ségemben.

— Hallja csak — kezdi újra a szövős — aztán van ezeknek pénzük?

— Annak a kicsinek? — véli az asztalos — az ilyen kicsi embereknek mindig sok a pénzük meg nagy a... — s mint a legyet hajtotta el szájáról a disznóságot.

Már este van, napok multán s egy fiatal legény olajos kézzel szerelget egy spulnizógépet. Már csak oda kell nyulni a kapcsolóhoz s e pillanatban nesztelen, szépen forgolódni kezdenek a kis vascsigák, amiken vékony selyemfonál szaladgál föl és le.

Hátrébb mint a szélmalmok kerekei forognak a gombolyítógépek. Itt alul ide s oda mászik lassan egy rúd, azon villog valami kis drótvilla, abba a láthatatlanul vékony fonál zizeg, aztán egy bütyök áll ki belőle s mikor a bütyök meg egy horog összeecsókolódzik, az egész szerkezet ellenkező forgást vesz. Maga ez a bűvészet, az ámítás, mert mint a szerelő mondja, nem is itt elől a bütyök meg a horog —, s elneveti magát, — hanem hátul az az excentrikus tárcsa csinálja a stiklit....

— Az? — kérdi ámulva a fiatalabb úr, mert az idősebb szakember ebben — ... s örül neki,

hogy ilyen szép nagy játéka van negyvenéves korára.

Dehiszen a főszemély mégis a szövőlegény. Egyelőre az árva, egyedüli szövőlegény aki mint valami emberpók, húz és vet s lám most is mit tesz? Rendes téglát kap néhányat, de bizony ő becsomagolja barna papirosba s úgy akasztja egy hosszú kötélre, amely facsigán fordul a magosba. Ilyen csomagolt téglát tesz ide s oda nehezeknek a hengerekre.... aztán csütörtök délelőtt tíz óra ... asztalos, villanyszerelő, gépész, éppen itt levő kocsis, pénzbeszedő, mind-mind odagyűlik a szövőlegény köré. Már ott áll mereven az ezer fésűvel fogazott bordázat, végein két nádból való ívvel s alatta, rejtekében már lesi a vetelő, hogy mikor futtatják ki kis egérként színes terhével. Már így hosszában ezerszám vonul a befűzött fekete szál, amit most egyik oldalról ezüsttel, a másikról meg pirossal kell befutnia a kis egérnek, fogai között hurcolván az átkötő szálát.

S ekkor kitátja a száját a szövőlegény: „Piros csizmát visel a babám“ — danolja s ezzel ripsz, ránt egyet a szerkezeten s fut az ezüstfehér szál végig a sok feketén szempillantás alatt, rupsz, s mintha vidám csárdást járna, rátípor a fapedálra s rohangál vissza a kis vetelő foga között a piros színnel. S amint táncol a szövőlegény a munka örömére, futnak ide s oda a piros meg az ezüstszálak s nyomja előre a sok fésű kötést kötés mellé. Semmise volt itten az imént, most meg a

lélek eltelik, nyál fut a szájába, mert egy olyan csinos nyakkendő-selyem kerekedik a szövőszéken, hogy az asztalos, a villanyszerelő és a többiek csak nyakkendőkről kezdenek beszélni, meg a villanyszerelő mingyárt arról: hogy juhuj, volt neki egy tyúkja, annak nem kellett semmiféle beszéd, se bor, se pálinka, csak az új nyakkendő... az úgy nézte azt a nyakkendőt lihegve, mintha tükör lenne, jó, hogy meg nem fésülködött benne... az úgy elszédült a nyakkendőmtől, hogy beesett rögvest a karomba.

A szövőlegény meg táncol, ide veti, oda veti istenáldotta jókedvét, a selyemfonalát, néha dalol aztán abbahagyja: — No mondja csak tovább villanyszerelő.

— Osztán mondja csak maga — kérdi az agglegény asztalos is — oszt biztos, hogy a nőkre olyan nagyon ízél a nyakkendő?

A két úr nézi és hagyja őket. Istenem, véli a pillantásuk... fülükbe édesen fúródik a vetélők futkosásának tündéri zaja, a taposástól meg-meg-reccsenő pedál, a fel-le emelkedő bordázat zuhogása...

Majd eloszlanak. Asztalos a gyalujánál szép forgácsot gömbölyít; a villanyszerelő gumikesztyűsen vezetéket kapcsolgat; a pénzbeszedő nadrágja hátsó zsebébe teszi az inkasszált pénzt s örül neki, mert jutalék jár belőle; a kocsis meg praktikus oldalról fogja fel az üzemindítás szent

pillanatát: — Adjon az úr egy jó kis fröccsre, ha már megindultak.

Ad a két úr, hogyne adna, hiszen óra múlva készen van a másfél méter nyakkendőszelyem, kifeszülve a smirglipapírral burkolt hengeren. Itt van színesen a lámpafény alatt az első szelyem. Itt van, csak még egy kis tánc szövőlegény, hogy kissé zihálva büszkén abbahagyjad, mutogasd a munkád s mondjad az asztalosnak: — No itt van a másfél méter egy óra alatt.

— S feleli az asztalos, bajuszát törölve: — Kiláttam én azt előre magából... de én meg azt mondom, hogy valamennyi szövőszék kész lesz két hét múlva.

S a két úr magától ad nékik este egy-egy pengőt, hogy eligyák, eldalolják, eltáncolják lányokkal az első másfélméteres szelyem, a megindult munka örömére.

A SZAKÁCSNŐ KEGYÉBEN

Nyáron kocsisnak szegődtem el egy fűszereshez. Én hordtam szét kocsin a vevőkhöz a krumplit, a szenet, a lisztet, vagy hurcoltam vagonszám a vasútról ugyanezt. Az alacsony Anti szokott velem jönni a házakhoz: ő meg én cipeltük a zsákokat s a fűszeres kosarakat. Lassan komák lettünk vele s megszerettem. A cigarettáimat csak félig szívtam el: a másik fele Antié lett. Később adtam neki egy kis darab szagosszappant is: vásárnaponként ezzel mosdott. Egyszer elvittem őt a dunaparti vendéglőbe: előbb szépen megfésültem s hátul, ollóval, rendeztem a haját. Ő meg, ha úntam a kocsisságot, fogta a gyepelőt s helyettem üzte a fehér Mancit. Vagy kijött este az istállóba, megkefélte, megittatta s abrakot adott neki.

Valamelyik este a zabosládán ültünk az istállóban s cigarettáztunk. Csak a széna ropogott a ló fehér fogai között... s Anti megszólalt... vallo-mást tett... ő szerelmes...

— Kibe, Anti?

— A Mári nénibe.

Mári néni — a szakácsnő volt. Csudálatosan kövér teremtés... hamar dühbe gurult... senki se tudta róla, hogy özvegyasszony-e vagy pedig aggszűz. S úgy elmerült a sütésbe, főzésbe, nagymosások rendezésébe, hogy el se bírtuk róla képzelni, hogy ő még törődik a férfiakkal.

— Abba vagy szerelmes? — kiáltottam. — Anti, te megbolondultál.

Ijedten nézett rám. Ő nem bolondult meg. Mári néni is szeretne valakit, csak szégyenli magát és félti a tekintélyét a házinép előtt. De azért... ő vele már szóba állt... igaz, a végén mindig nagy pofon lett belőle.

Szomorúan megingatta a fejét. Nem így lenne, ha ő olyan ember volna, mint az apja. Tudom-e, ki volt az ő apja?...

— Káplár volt, első Ferenc József alatt. Akkorát bírt ordítani, hogy egy század katona megreszketett... elcsavarta minden kislány fejét... német érmet kapott a háborúba... és „hősi halált“ halt a hazáért... bizony.

Ő meg, Anti, éphogy éldegél irgalomból: — Ki vagyok én, mi vagyok? — tört ki keservesen, — a gyerekek kicsúfolnak, — s a szeme megkönnyesedett.

— Sebahj, Anti, egyszer rád is földerül. Nézd, én nagyobb vagyok, mint te, nehezebb és én mi vagyok? Csak egy kocsis. Pedig látod, szemüve-

gem is van. Aztán úgy is tudok beszélni, mint egy úr. És voltam már a tengernél. Ültem repülőgépen. És a végén mi vagyok... kocsis.

Közbevágott: — Jó, jó... az mégis más... magának nem kell semmit se csinálni, hogy nagy legyen... de nekem kellene...

Egészen összeroskadt... a cigaretta kiesett a szájából... s mint valami kis törpe, kínosan töprengett a nagy cselekedetről.

Ettől kezdve bizalmasabban néztem a rettegett Mári nénit. Volt egy-két huncut szavam hozzá... s próbaképpen megeresztettem egy csiklandós viccet... puff... azt se tudom, mikép, de arcomon csattant a tenyere... brr... micsoda frász volt ez!...

— Anti — mondtam este búsan, — hagyd a fenébe azt a Mári nénit. Buta vén tyúk az... apácáktól jött Fürstékhez szakácsnőnek.

Anti fölröhögött:

— Maga is pofont kapott?

Bólintottam.

... Ügetés és lóhajtás közben múltak a napjaim. Nem történt semmi...

De őszkor Fürsték az ebédlőt áttelepítették egy kisebb szobába, ami később épült a házhoz. A hurcolkodás rendben történt... hiába állt fölötünk árgus szemmel Mári néni. Csak épp egy baj támadt. A régi ebédlőben lógó üvegcsillárnak túl hosszú szára volt, s ha így fölakasztanak az új

szobába, az ember még a térdét is beleverné. Mári néni izgatottan hívta Fürstnét... aztán a férjét... tanakodás támadt... végül Fürst papa kitalálta, hogy az üvegcsillár szárából le kell vágni egy félmétert.

A két nő elrémült és tiltakozott, de Fürst bácsi Anti után kiáltott... azonban a kófic eltűnt valahol a pincében s így nekem kellett lefutnom az üvegeshez. Az üveges már az úton példálódzott előttem, hogy ez a munka olyan, mint az operáció... művészet! — s föl húzta dühös, bozontos szemöldökét, — nincs a városban két olyan üveges, aki meg tudja csinálni.

Mentem mellette s bólogattam.

... A csillár ott feküdt rongyokra fektetve az asztalon: amint a nap átsütött sokágú karjain s csiszolt üveggyümölcsein: gyengéd szivárványszíneket szórt szét maga körül és nagyon szép volt. Engem is kezdett izgatni a dolog. Csak sikerüljön a levágás.

Kemény úr, az üveges, megkopogtatta a csillárszárat, kivette gyémántvágóját, kissé megkarcolta... s jelentősen odafordult Fürst úrhoz: — Hoch prima... s mint aki még ráér, megérdeklődte, hogyan megy az üzlet... mit csinál a sarkon a másik fűszeres... ő azt hiszi, rövidesen bedöglik... Ja — s mosolyogni kezdett —, több ilyen ház nincs az egész kerületben, mint a Fürsték... ami pedig ezt a munkát illeti... ez

egy olyan komplikált munka, hogy csak minden tizedik évben fordul elő. Ő véletlenül tudja, mert nem mai gyerek a szakmában... és látott már világot is.

Fürstné szemei aggódva fordultak az üvegesre:

— Én nem értem, micsoda komplikáció van ezen... le kell vágni és kész... ha véletlenül itt lenne az üveges tót... levágná egy deci rumért.

— De nagyságos asszony... mit gondol, mit ér ez a csillár... még a mai rossz világban is...
— saccolja — s meggörnyedt előre — ezer pengőt!
— kiáltotta — és ha kivételesen olcsó árat csinállok... akkor csak hetven pengőt kérek.

— Ugyan!... — fortyant föl Fürst — mit gondol maga... ezen fogja megkeresni a háromemeletes házát... ugyan kérem... szó se lehet róla...

A másik üvegeshez kellett loholnom. Ez egy szivart adott nekem útközben és bizalmasan megkérdezte, hogy Kemény mennyit kér a munkáért.

— Ötven pengőt — lódítottam, hogy neki is megháláljam a szivart és a gazdámnak is lealkudjak mingyárt.

Hát... a végén hatvan pengőt kért.

Ekkor átvillant rajtam, hogy ez a Steiner biztosan Keménnyel akarja megcsináltatni, mert ő nem tudja. Amint fülelem a nagy alkudozást a csillár körül... Anti kezét érzem a karomon.

Rámpislog s vonogatja a homlokát: — Mi az?

Leintem, hallgass s a szóvitát figyelve egészen megfeledkezem róla. Egyszer csak látom, hogy Anti Fürst úr előtt áll s makacsul hajtogatja: — Én elvágom, Fürst úr... én elvágom — s közben büszkén Mári nénire pillant.

— Menj innen — szól rá Fürst úr —, mert mingyárt...

— De én el tudom vágni — erősködik Anti. Steiner üveges elkezdi a hasát fogni: — Maga, jaj Istenem... maga?

De a kis Anti, mint aki rumot ivott, bátran szembebögyörész Steinerrel — Igen — s keresztbefonja kihívón a karját — igenis.

Egy pillanatra elnémít mindenkit ezzel a biztos ígérettel... de Mári nénit előnti a düh... megkapja Antit a kráglijánál s átrepülteti néhány méteren.

Tovább folyik az alkudozás... Anti eltűnik... de egyszer csak... jön... nagy kalapja a fején... kezében egy óriás húsvágó kés... egyenesen Mári néninek tart nyugodt, biztos léptekkel... gondolom, no ez az Anti megőrült... miképp kapjam el, nehogy megszúrjon engem is?

— Mári néni kérem — kezdi Anti — ne féljen, nem bántom... itt van ez a kés... ha én ezt a csillárt nem vágom el... maga elvághatja az én nyakam... előre aláírom, hogy elvághatja...

— Honnan tudod te ezt? — kiáltok rá izgatottan.

— Az apámtól tanultam... és víz alatt is tudok ollóval üveget vágni...

— Ugyan kérem, — kiáltja dühösen Steiner — víz alatt ollóval üveget vágni... még mit nem...

Azonban Fürst úr élesen figyelni Antit, amint egyre nyújtogatja a nagy kést Mári nének. A szakácsnő nem tudja, pofont adjon-e neki, vagy mit tegyen vele?

— No — mondja ráncos gondolkodás után Fürst úr — kedves Herr Steiner... én fizetek magának öt pengőt... és maga felügyel az én emberemre, míg az vágja... és te Anti... ha te ezt nekem nem tudod megcsinálni... föl foglak akasztatni a Kozarekkel.

Steiner széttárja a karját: — Kedves Fürst úr... én nem bánom... adjon nekem öt pengőt... de én garanciát nem vállalok érte...

— Akkor meg minek adsz neki öt pengőt? — csap közbe Fürstné.

— Csak bízd rám, fiam... Steiner úr vigyázzon...

Anti olyan, mint aki álomban jár. Csak nem azzal a késsel akarja elvágni az üveget? Nem... a kést odanyomja a bámuló Mári néni kezébe, aztán a nadrágzsebébe nyúl s kivesz onnan egy méter hosszú cukorspárgát.

Steiner úr heherészni kezd.

— Egy pohár víz is kellene — mondja Anti.

Én futok el érte... hitetlen vagyok... spárga és egy pohár víz?...

Mire visszaérek, mit látok? ... a csillár szárán már át van hurkolva a spárga... az egyik végét Anti, a másikat Mári néni fogja... s amint Anti dirigálja... egy-kettő... úgy húzzák-vonják a spárgát az üvegen...

Steiner úr folyton belesusog Fürst úr fülébe s mutatja neki a gyémántvágóját: — Spagáttal csillárt vágni — mondja — s legyint mind a két kezével.

Én a pohár vizet tartom és szinte imádkozom. Istenem, segítsd meg a kis Antit, ne engedd, hogy csak bolondságból ugráljon itt, vagy mert Mári néni előtt nagynak akar látszani egy percre... ne engedd, hogy a vége üleprúgás legyen!...

Még mindig nem hiszek a sikerben... mikor ... mintha az üveg kigyulladt volna... vékony füst csap föl a spárga alól... a füstölő forróság egyre erősebben sugárzik... Anti fölkiált: — A vizet... odanyujtom a teli poharat... Anti közel hajol a spárgához... mintha szimatolna... s most a pohár megbillen a kezében... a víz fényesen kifolyik... az üvegen szétfröccsen... vékony, cikkanó reccsenés hangzik... az üvegszár felső része megrezdül... Anti könnyen megfogja s elemeli, mint egy varázsló...

Először Fürst úrhoz viszi a félméteres darabot, majd Steiner orra alá csillantja s végül a szakácsnő előtt áll meg büszkén: — Na most szúrja belém a kést, Mári néni.

... Már este van. A villanyszerelő még délután fölszerelte a csillárt... ott ragyog az új ebédlőben, s mi, Anti meg én, az ablakon át nézzük, hogy csillog és sziporkázik. Most Mári néni jön be a gőzölgő levesestállal és mosolyog. Biztosan Anti kerül szóba, mert mindnyájan ingatják a fejüket, mintha azt mondanák, sohasem hittem volna.

Anti szorosan hozzám bújik... de hirtelen ránkkiált Fürst úr hangja: — Anti... gyere he!

S Anti odabent van az ebédlőben... büszkén szembenéz a csillárral... pislog és mosolyog... nem hallom, mit beszélnek... Fürst úr a vállát veregeti és egy nagy havanna-szivart dug a szájába s sajátkezűleg meggyújtja. Anti vigyorogva füstöl. S ráadásul öt pengőt kap ezüstben... és kimennek együtt Mári nénivel...

Anti komótosan lépdél szivarral a szájában... s mellette a kövér szakácsnő topog... eltűnnek együtt a konyhában... s én később, a hecc miatt... gyertyát keresve benyitok... hát Anti ott ül az asztalnál... csupa húsmaradékkal teli a tányérja... rétesek baloldalt... egy narancs... előtte feketekávé gőzöl... az orra fénylik a zsírtól... s kurta ujjai között még füstölög a havanna.

— Király lettél, Anti! — mondom s rákacsintok.

A széke mellől pislogva egy üveg bort emelt föl: — Isten éltesen, András! — húz belőle és átnyújtja.

Én is iszom s éltetem a dicső üvegvgót s közben fennhangon elmondom Mári néninek, hogy Anti apja híres káplár volt, akkora ember, mint egy torony és hősi halált halt a hazáért. És kun-cogva éltetem Mári nénit, az áldott lelkű szakácsnőt. Szívből, sokáig tartó boldogságot kívánok neki.

Egy pillanatra előnti énjének méltóságos dühe, de aztán megbocsátón elmosolyodik s szép gömbölyűn ő is kacagni kezd.

Anti folyton szopja tovább a bort... s már már alig látja maga körül a világot... Mári neni nekem is ad egy porció feketét, meg egy szem kockacukrot a Manci lovam részére.

— Anti, — suttogom a fülébe, — ne igyál többet... hallod... mert ész kell ám ahhoz...

— Ühüm — válaszolja s halkan csuklani kezd.

Megyek tőlük s kiülök egy kőre az istálló elé. Köröttem egymásután húnynak ki a ház fényei... először az ebédlőben a csillár... a segédek szobájában a lámpa... s Fürsték hálójában a vilany. Csak a konyhában van még világosság. De most megjelenik az ablakban egy behemót ár-

nyék: kutatva kikémlel, aztán behúzza a firhangot. Én végigdülök a földön, hogy ne lásson meg. S csak akkor állok föl, mikor a konyha is sötét lesz.

Aztán kikotrom zsebemből a kockacukrot, amit Mária néni adott. S beviszem a lovamnak . . .

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM-MUTATO

Oldal

A szállítóknál	5
Szomjas inasok	19
Szabadulás	29
Vén Panna tükre	41
Messzeség	49
Egy fillér	59
Zsiroskenyér és alma	67
Birkózó mészárosok	79
Rablás	91
Részegen	103
Szerelmes ágyfestő	113
A csákányos.....	125
Szövőlegény	141
Szakácsnő kegyében	153

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A NYUGAT-KÖNYVEK

EDDIGI KÖTETEI:

- I. Móricz Zsigmond: Mai dekameron
- II. Babits Mihály: Uj Anthologia
- III—IV. Pap Károly: Megszabadítottál a haláltól
- V—VI. Kassák Lajos: Munkanélküliek
- VII. Gelléri Andor Endre: Szomjas inasok

Gelléri Andor Endre: A nagymosoda
(regény, Pantheon-kiadás)

OSZK

N. Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár